БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Буряад Үнэн

КПСС-эй Бурядай обкомой, Улан-Удын горкомой, Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй орган.

№ 175 (8700)
ИЮЛИИН 26
СУББОТО
1958 он

Сэн 20 мүнгэн

МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

Зунай бэлшээрииие хүсэдөөр ашаглаха

Республикынгаа хүдөө ажахын гол һалбари болгошо мал ажалые саашадань хурдан үргэнөөр хүгжөөхэ, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ, илангаяа малаа һайса бэлшээн, шахан таргалуулжа, Эхэ орондоо мяхаа ехээр тушаадаг болохо талаар һаяхан КПСС-эй обкомой дүрбэдэхи пленум тусхай хэмжээ-ябуулгануудые хараалһан байна. Энэ зорилгоор нэн түрүүн зунай хүхэ ногоон дээрэ малаа оролдосотойгоор бэлшээжэ абаха, тиигэбэл гүрэндэ тарган, һайн мяхан тушаагдаха, ерэхэ үбэлжэлгэдэ мал амир һайнтайгаар орожо, дэсэтэй байхань элитэ.

Тиихэдэ партиин ЦК-гэй июниин Пленумэй шиидхэбэреэр хүдөө ажахын продуктнуудай, түбхын түрүүндэ тарган мяханай гүрэндэ худалдагдаха үнэ сэн нилээд дээшэлһэн байна. Энэнь колхозуудай олзо доходые баяжуулха, колхозннгуудые малайнгаа ашаг шэмые ехэдхэхэ, малаа һайса таргалуулха хэрэгтэнь урмашуулна ха юм.

Зунай бэлшээрииие оролдосотойгоор ашаглажа, һү һаалияа ехээр нэмээжэ, гүрэндөө арбинтай, гадартай мал олоор тушаажа байһан жэшээнүүд республика дотор олон. Жэшээнь, Борьёогой хониной совхоз энэ жэлэй үнгэрһэн зурагаан һарада нёдондонойнгоо энэ үеынхиһээ хоёр дахин ехэ мяха абажа, гүрэндөө имагтал һайн тамиртай, тарган мал тушааһан байна. Гүрэндэ тушаагдаһан бодо малайнь дунда зэргын шэгнүүр 419 килограмм, хониной—43, гахайн—104,8 килограмм татаа. Мүн энэ үедэ Кударын аймагай Кировэй нэрэмжэтэ, Зэдын аймагай Чапаевай нэрэмжэтэ, Заиграйн «Улаан Эрхириг» болон бусад колхозууд мяха абалгаяа урда жэлэйхиһээ 3—4 дахин нэмээжэ шадаһан, гүрэндөө тарган, һайн мал тушааһан байна.

Түрүү колхоз, совхозуудай дүй дүршэл дээрэһээ харахада, эрхим һайн хүнүүдээ тэдэнэр мал адуулагшадаар томилжо, адуу малаа үдэшэ, үглөөнэй һэрюундэ, һүниндөө адуулдаг, зарим газарта һубай малые хэдэн һара соо хашаада хаангүй бэлшээдэг байна. Һаалиин үнеэдые оролдосотойгоор бэлшээхэһээ гадна, тэдэнэр үдэртөө нэмэлтэ ногоон тэжээл эдюулдэг, таряа талханай зүйл үгэлсэдэг байха юм. Энэнь үнеэдэй һү шэмые эрид дээшэлүүлнэ.

Тиигэбэшье юрэнхы дээрээ колхоз, совхозуудаймнай үргэн баян бэлшээри хүсэдөөр ашаглагданагүй. Мухаршэбэрэй, Хэжэнгын, Хориин болон бусад зарим аймагуудай олонхи колхозуудта мал һүниндөө бэлшээгдэкэгүй, үнеэдтэ нэмэлтэ тэжээл үгтэнэгүй. Мал бэлшээридэ үглөөгүүр орой гаргагдана.

Мухаршэбэрэй аймагай Калининай нэрэмжэтэ колхоздо (түрүүлэгшэнь нүхэр Демин) малай бэлшээридэ анхарал табигдаагүй дээрэһээ үнеэдынь зунай хүхэ ногоон дээрэ һү шэмээ татажа, шэргэжэ эхилээ. Иимэ байдал мүн Хориин Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо (түрүүлэгшэнь нүхэр Цыденов) үзэгдэнэ. Эдэ колхозуудта хонидынь наранай халаһан хойно, үглөөнэй аяар 8—9 часай үеэр бэлшээридэ туугдана. Хонидой бэлшээридээ хүрэһөөр байтар халуун боложо, тэдэнэр хоргоно. Үдэшын һэрюунэй орохолоор хонидынь байрадаа туугдажа асарагдана. Иигэжэ «адуулагдаһан» хонидынь мүнөө бултадаа туранхай байһаар.

Эдэ бүгэдэ юунһээ болоноб гэхэдэ, олохон колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд үглөөгүүр эртэ бодожо, гүүртэ, отара дээгүүрээ ябажа шалгадаггүй байна. Мүн һүниндөө мал хэр бэлшэнэб гэжэ һонирхоногүй. Тиимэһээ малшад дураараа болодог, зарим нэгэниинь залхууржа, малаа ехэнхидээ газаагаа барижа гү, али тэдэнээ бэлшээридэ эзэгүйгөөр миин туужархидаг байха юм.

Гэхэтэй хамта, олон колхоздо мал адуулагшадай, һаалишадай ажалай түлөөһэндэ анхарал табигданагүй. Ядахын сагта һаалишадай олоһон нэмэлтэ түлбэриие 3—4 һара соо хубаажа үгэнгүйгөөр баридаг баримтанууд али олон ушардаг.

Малай зунай бэлшээриие эмхидхэхэ хэрэгтэ бии байгаа эдэ дутагдалнуудые мэдэжэ байгаад, аймагуудай партийна, советскэ, хүдөө ажахын органууд эрид шанга хэмжээ абадаггүй байһаниинь гэмшэлтэй. Иимэ байдалые саашадаа тэсэхын аргагүй. КПСС-эй ЦК-гэй июниин Пленумэй тогтоолой үндэһөөр абтаһан партиин обкомой дүрбэдэхи пленумэй шиидхэбэриие бодото хэрэг дээрэнь бэелүүлхэ, адуу малаа зунай хүхэ ногоон дээрэ һайса таргалуулжа, һү шэмыень дээшэлүүлхэ, эрхим шанартай мяха гүрэндөө худалдаха, үбэлжэлгэдэ бүхы малаа тобир тарганаар оруулха гээшэ колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй, партийна организациин, хүдөөгэй бүхы ажалшадай дайшалхы зорилго болоно.

Зун, намарай сагта малаа һайса таргалуулжа абахын тула мал адуулагшадай хүдэлмэриие саг үргэлжэ хинан шалгаха, хайша хэрэгээр, харюусалгагүйгөөр хүдэлэгшэдые эрхим хүнүүдээр һэлгэхэ хэрэгтэй. Мал адуулагшадай хүдэлмэриие зүбөөр сэгнэхын түлөө һара бүри малые шэгнэхэ, малайнгаа шэгнүүриие, һү шэмые ехээр нэмээһэн хүнүүдтэ нэмэлтэ түлбэри үгэжэ байха шухала. Колхоз, совхозуудай мэргэжэлтэд мал адуулагшадай хүдэлмэридэ наукын туйлалтануудые, түрүү дүй дүршэлые үргэнөөр нэбтэрүүлхые оролдохо зэргэтэй.

Мал адуулагшадай хүдэлмэри харюусалгатайшье, бэрхэшээлтэйшье гээшэ. Тэдэнэр хура бороон, халуун наран гэжэ һаадгүйгөөр малаа адуулжа ябадаг. Тиимэһээ тэдэнэрэй ажаһуудалай, культурна эрилтэнүүдые хангаха тушаа колхоз, совхозой хүтэлбэрилэгшэд, худалдаа наймаанай эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд зохихо хэмжээ абаха уялгатай.

Австриин правительственна делегациин СССР-тэ ерэһэн тухай советскэ-австрийска КОММЮНИКЕ

Советскэ правительствын уряалаар ерэһэн Австриин правительственна делегаци Советскэ Союзда 1958 оной июлиин 21-һээ байжа үргэлжэлөө. Делегациие федеральна канцлер Юлиус Рааб толгойлно.

Москвада болоһон хэлсээнэй, мүн тэрэшэлэн 1955 ондо Австритай гүрэнэй договорой баталагдаһанай һүүлээр СССР-эй, Австриин хоорондохи харилсаан улам һайжараа гэжэ коммюнике дотор заагдана. Энэ харилсаан хадаа хоёр ороной национальна аша туһада зорюулагдаха зуураа Европодо эб найрамдал бэхижүүлгэдэ туһална.

Хоёр гүрэнэй хоорондо экономическа харилсаае һайжаруулха тухай асуудал хэлсээнэй үедэ илангаяа анхаралтайгаар харагдаһан байна.

Дунай мүрэнөөр эд бараа, хүн зониие шэрэхэдэ хоёр гүрэндэ ашатай туһатай байна гэжэ хоёр таланууд мэдэрээ.

Австриин правительство урданайхидаал адли Австриин бэеэ даанхай байдалые, нейтралитедые хүндэлэн, баруунай, мүн зүүнэйшье оронуудтай хани ёһоной харилсаатай болохые, мүн тэрэшэлэн эб найрамдал шадал зэргээрээ бэхижүүлэлсэхые оролдохо байна гэжэ Австриин гүрэнэй ажал-ябуулагшад мэдүүлээ.

Уласхоорондын харилсаанууд тухай бусадшье асуудалнууд, илангаяа Дүтын, Дунда Зүүн зүгтэхи байдал тухай асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдээ гэжэ коммюнике дотор тэмдэглэгдэнэ.

Уласхоорондын түгшүүрилтэй байдалые һулаpуулхын, атомна дайнай аюулые сарахын зорилгоор Советскэ Союзай бэелүүлһэн хэмжээ-ябуулганууд тухайда Советскэ правительствын хүтэлбэрилэгшэд Австриин правительственна делегацида мэдээсээ. Эб найрамдалые бэхижүүлхэ, атомна дайнай аюулые сараха тушаа бэелүүлэгдэһэн бүхы хэмжээ-ябуулгануудые Австри һайшаана гэжэ Австриин талаһаа мэдүүлэгдээ.

Австриин федеральна президент д-р Адольф Шерфдэ СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. Е. Ворошилов уряал эльгээхэ хүсэлэнтэй байна гэжэ коммюнике дотор заагдана. Федеральна канцлер Ю. Рааб, вице-канцлер Б. Питтерман гэгшэдэй уряалые СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев хүлеэн абажа, таатай зохид сагта Австри ошохые зүбшөөгөө.

(ТАСС).

1958 ОНОЙ ТҮРҮҮШЫН ХАХАДТА РСФСР-эй АРАДАЙ АЖАХЫЕ ХҮГЖӨӨХЭ ГҮРЭНЭЙ ТҮСЭБЭЙ ДҮҮРГЭЛТЫН ДҮНГҮҮД ТУХАЙ

Промышленностиие, барилгые хүтэлбэрилгын шэнэдхэн табигдаһанай, арадай ажахын Соведүүдэй эмхидхэгдэһэнэй ашаар РСФСР-эй промышленность 1958 оной түрүүшын хахадта валовой продукци гаргаха, мүн шухала хэрэгтэй олон зүйлнүүдые гаргаха түсэбөө болзорһоонь урид, июниин 26-да дүүргэээ, промышленна зүйлнүүдые нилээд ехээр гаргадаг болоо гэжэ РСФСР-эй Центральна Статистическэ Управлениин мэдээсэл дотор хэлэгдэнэ. РСФСР-эй, мүн союзна республикануудай Министрнүүдэй Соведүүдтэ мэдэлтэй промышленность валовой продукци гаргаха түсэбөө 104 процентээр дүүргээ. 1957 оной түрүүшын хахадайхитай сасуулбал 10 процентээр ехэ продукци гаргагдаһан байна. Гүрэнэй мэдэлдэ байдаг промышленностиин гол шухала бүхы һалбаринууд жэлэй түрүүшын хахадай түсэбые дүүргэжэ, продукци гаргалгаяа нилээд дээшэлүүлээ. Хара, үнгэтэ металлургиин промышленность, түлишын, энергетическэ, машина бүтээлгын, металл болбосоруулгын, химическэ, резиновэ, барилгын материалнуудые бүтээлгын промышленность, модо болбосоруулгын, хүнгэн, эдеэ хоолой промышленность 1957 оной түрүүшын хахадайхитай сасуулбал нилээд ехэ продукци гаргаһан байна.

Арадай ажахын Соведүүдэй мэдэлдэ байдаг промышленность валовой продукци гаргаха хахад жэлэйнгээ түсэбые 104 процентээр дүүргээ. Республикын бүхы совнархозууд Сахалинай совнархозһоо бэшэнииинь, валовой продукци гаргаха түсэбөө дүүргээ. Хүндэ промышленностиин бүтээдэг гол шухала зүйлнүүдые, мүн тэрэшэлэн үргэн хэрэглэлэй эд бараае гаргаха 1958 оной түрүүшын хахадай түсэб болзорһоо урид дүүргэгдээ. Нютагай Соведүүдэй мэдэлдэ байдаг промышленность валовой продукци гаргаха жэлэй түрүүшын хахадай түсэбые 103 процентээр дүүргээ.

РСФСР-эй промышленна предприятинуудта ажалладаг хүдэлмэришэдэй ажалай бүтээсэ 1957 оной түрүүшын хахадайхитай сасуулбал 1958 оной түрүүшын хахадта 6 процентээр дээшэлһэн байна.

КПСС-эй ЦК-гэй майда болоһон Пленумэй шиидхэбэриин ёһоор РСФСР-тэ химическэ промышленностиие хүгжөөхэ тушаа хэмжээ-ябуулганууд бэелүүлэгдээ. Химическэ, резиновэ промышленность, илангаяа синтетическэ материалнуудые бүтээдэг промышленность, арад зондо, арадай ажахыда хэрэглэгдэдэг синтетическэ бусадшье материалнуудые бүтээдэг промышленность илангаяа түргөөр хүгжөөгдэнэ. Барилгын материалнуудые бүтээдэг промышленностиин продукци улам ехээр гарадаг болоно жо байна.

Республикын ой модоной, модо болбосоруулгын, саарһанай промышленностиин предприятинууд гол шухала продукци гаргаха жэлэй түрүүшын хахадай түсэбые дүүргээд, 1957 оной түрүүшын хахадайхитай жэшэбэл нилээд ехэ продукци гаргаа.

Хүнгэн промышленностиин продукци улам ехээр гаргагдадаг зандаа. Эдеэ хоолой промышленность гол шухала зүйлнүүдые мүн лэ нилээд ехээр гаргаһан байна. Эдеэ хоолой промышленность мяха, малай тоһо, һү нилээд ехээр буйлуулха арга боломжотой болоо.

Техникые нарижуулан һайжаруулха хэрэгтэ ажалшад эдэбхитэйгээр хабаададаг боложо байна. Россин Федерациин үйлэдбэриин новаторнууд жэлэй түрүүшын хахадта 900 мянга гаран уралан нарижуулгын, ухаалан зохёолгын дурадхалнуудые оруулаа. Эдэ дурадхалнуудай үйлэдбэридэ хэрэглэгдээд байхада жэл соо 2 миллиард 500 мянга шахуу түхэригэй мүнгэн зөөри алмагдаха байна.

Промышленна продукциин өөрынь үные химдаруулха, товарна продукци бүтээхэдэ гаргашалагдадаг эд зөөри алмаха жэлэй түрүүшын хахадай даалгабари дүүргэгдээ. Республикын хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд колхозно байгуулалтые улам саашань хүгжөөхэ тухай парти, правительствын шиидхэбэринүүдые хэрэг дээрэнь бэелүүлэн, хабарай тарилгые амжалтатайгаар үнгэргэжэ, тарилгын түсэбые 101,9 процентээр дүүргээ. МТС-үүдһээ колхозуудта машина, техникын дамжуулан үгтэһэнэй ашаар хабарай тарилга богони болзорто, һайн шанартайгаар хэгдээ. 1958 ондо хүдөө ажахын бүхы ургамалнууд 114,5 миллион гектарай талмай дээрэ хэгдэһэн байна. Энэнь 1957 онойхидо орходоо 913 мянган гектараар ехэ болоно. Колхозууд болон совхозууд үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо энэ жэлдэ ургасаяа һайнаар харууһална. Хойто Кавказда, Поволжьедо, центральна областьнуудта, ороо һо таряанай ехээр таригдадаг Сибириин газар дайдада энэ жэлдэ ороо һо таряан, хүдөө ажахын бусадшье ургамалнууд һайнаар гаража байна. Олохон колхоз, совхозууд ороо һо таряа үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо гектар бүриһөө 15—20 процент ехээр хуряана. Колхоз, совхозууд 1959 оной тарилгада бэлэдхэл болгон 17,1 миллион гектар пар хахалаа, энэнь үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо 490 мянган гектараар ехэ болоно.

Колхоз, совхозуудтахи ашаг шэмэ үгэдэг малынь үнгэрэгшэ жэлэйхитэй сасуулбал нилээд олошороо. Колхозннгуудай, хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай мэдэлдэ байдаг үнеэд, гахай болон хонид мүн лэ олошороо. Энээнтэй дашарамдуулагдан колхозууд болон совхозуудта малай ашаг шэмэ ехээр абтадаг боложо байна.

Колхозннгуудай, хүдэлмэришэд болон албахаагшадай хубиин ажахынуудһаа һү, мяха, мүн бусадшье зүйлнүүдэй 1958 оной январиин 1-һээ эхилжэ гүрэндэ уялгата ёһоор тушаагдахаяа болибошье, 1957 оной түрүүшын хахадайхитай сасуулбал 1958 оной түрүүшын хахадта колхозууд болон совхозууд гүрэндэ мяха 23 процентээр, үндэгэ 18 процентээр, һү 9 процентээр, ноо һо 4 процентээр ехээр тушаагаа.

Транспорт хүгжөөлгөөр зарим тэды амжалта туйлагдаа. 1957 оной түрүүшын хахадтай жэшэбэл РСФСР-эй түмэр замаар, уһан замаар, автомашинануудаар ашаан нилээд ехээр шэрэгдээ. Хара, үнгэтэ металллургиин, нефтяной, газова промышленностиин, барилгын материалнуудые бүтээдэг промышленностиин, машина бүтээлгын, химическэ, хүнгэн, эдеэ хоолой промышленностиин предприятинуудта, мүн промышленностиин бусадшье һалбаринуудта капитальна барилгануудые бодхоолгодо 1957 оной түрүүшын хахадайхида орходоо нилээд ехэ мүнгэн зөөри һомологдоо. Гэр байра капитальнаар барилгада 21 процентээр ехэ мүнгэн зөөри һомологдоһон байна. Арадай ажахын бүхы һалбаринуудта шэнэ шэнэ предприятинууд баригдажа, ашаглалгада үгтэбэ. РСФСР-эй арадай ажахыдахи хүдэлмэришэдэй, алба хаагшадай тоо 1957 оной түрүүшын хахадайхида орходоо 1958 оной түрүүшын хахадта 650 мянган хүнөөр олошороо.

Республикын ажалшадай ажана байдалые һайжаруулха, культурна хэмжээень дээшэлүүлхэ талаар элитэ ехэ амжалта туйлагдаа. Хүдэлмэришэд болон алба хаагшад үдэртөө 7—6 час хүдэлдэг боложо байна.

Горнорудна, металлургическа, коксохимическэ предприятинуудай хүдэлмэришэд, алба хаагшад булта шахуу долоо, зургаан час хүдэлдэг боложо байна.

РСФСР-эй ажалшад 1958 оной түрүүшын хахадта 66 миллиард гаран түхэригэй элдэб түлөөһэ, хүнгэлэлтэ гүрэнһөө абаһан байна. Энэнь 1957 оной түрүүшын хахадта абаһан хүнгэлэлтэ, түлөөһэнүүдһээ 6 процентээр ехэ болоно.

Республикада гэр байра, культурна ажаһуудалай барилганууд ехээр хэгдэжэ байна. Гүрэнэй түсэбөөр хараалагдаһан мүнгөөр 1958 оной түрүүшын хахадта 8 миллион дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байра баригдажа, ашаглалгада үгтэһэн байна. Энэнь 1957 оной түрүүшын хахадайхида орходоо 1,9 миллион дүрбэлжэн метрээр ехэ болоно.

1958 оной түрүүшын хахадта розничнэ эд бараа наймаалха түсэб дүүргэгдээ. Шухала хэрэгтэй эдеэ хоол, үргэн хэрэглэлэй эд бараа арад зондо нилээд ехээр наймаалагдадаг болоо.

(ТАСС).

Советскэ-австрийска коммюникедэ гар табилга

Австриин правительственна делегациин СССР-тэ байһан тухай советско-австрийска коммюникедэ Кремлиин Ехэ ордон соо июлиин [illegible]-дэ гар табигдаа.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев, Австриин правительственна делегациие толгойлогшо — Австриин Республикын федеральна канцлер Юлиус Рааб, Австриин Республикын вице-канцлер Бруно Питтерман гэгшэд коммюникедэ гар табяа.

Коммюникедэ гар табиха үедэ советскэ талаһаа нүхэд А. И. Микоян, М. А. Суслов, П. Н. Поспелов, А. Н. Косыгин, Д. С. Полянский, мүн бусад хүнүүд байлсаа.

Гадаадын хэрэгүүдэй федеральна министр Леопольд Фигль, гадаадын хэрэгүүдэй министерствын статс-секретарь Бруно Крейский, Австриһаа СССР-тэ байдаг элшэн сайд Норберт Бишофф, мүн бусад коммюникедэ гар табилгын үедэ Австриин талаһаа байлсаа.

(ТАСС).

ТҮРЭЛ ОРОН ДОТОРНАЙ

Эдэнэр Казахстан ошохонь

Шэнэ, боро газар дээрэ ургаһан таряа хуряалгада туһаламжа үзүүлхэ гэһэн уряае ороноймнай залуу патриодууд халуунаар угтаа. Республиканууд болон областьнуудай вокзал дээрэ эдэ үдэрнүүдтэ залуушуул олооро сугларжа, Казахстан эльгээгдэнэ.

Белоруссиин түб хото—Минскын дээдэ һургуулинуудһаа эльгээгдэһэн 1900 студентнүүд Кокчетавска областиин совхозуудта хүдэлмэрилхэ юм. Гомелиин ажалшад Акмолинска областиин шэнэ, боро газарай таряа хуряалгада хабаадалсахаар зориһон хүбүүд, басагадаа һаяхан үдэшөө.

Одессын университедэй физико-математическа факультедэй 5-дахи курсын студент Владимир Сапожников өөрынгөө дураар 3-дахи жэлээ Казахстан ошожо, таряа хуряалсахань. Мүн энэ герой-городой олон студентнүүд өөһэдынгөө дура хүсэлэй зоригоор шэнэ, боро газарай таряашадта ошожо туһаламжа үзүүлхэ юм.

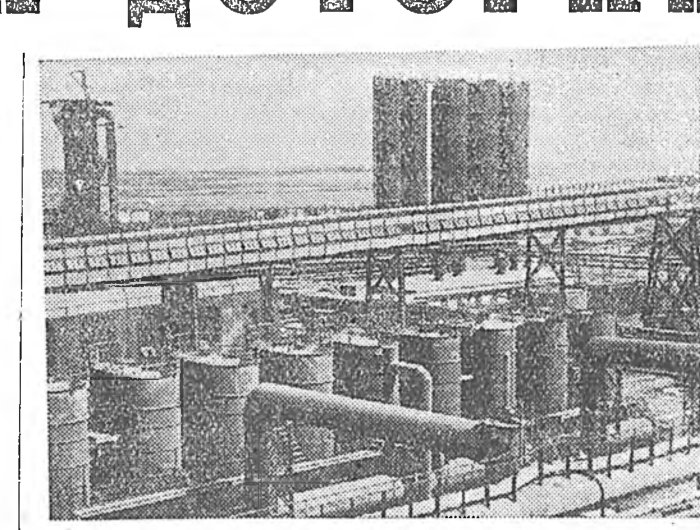
Тэрэшэлэн Армениин, Кабардино-Балкариин, Брянскын болон бусад областьнуудай хүбүүд, басагад олоороо ошожо, Казахстанай баян ургасые хуряалсаха юм.

Мүнөө эдэнэрэй эшелон аян замдаа мордожо эхилээ.

Таряа хадалгаяа дүүргэбэ

ХЕРСОН, (ТАСС). Областиин таряа ургуулагшад ставрополиинхидай уряада харюу болгон, 12—15 хүдэлмэриин үдэрэй турша да Украинын областьнуудай дунда эгээн түрүүлэн таряа хуряалга, сохилгоёо дүүргэбэ.

Колхоз, совхозууд таряа хуряалгатаяа зэргэшүүлэн гүрэндэ таряа тушаажа эхилһэн байна. Мүнөө 22 миллион пүүд шанар һайнтай таряан гүрэндэ тушаагданхай. Тиихэдэ таряа хуряалгада хабаадалсаһан техникэнь мүнөө һолоомо суглуулга, һүрилэлгын хүдэлмэридэ, зариманиинь намарай таряа тарилгада, кукурузын силос даралгада, таригдаһан ногоо хуряалгада хабаадуулагдана.

Вологодско область. Череповецкэ металлургическа заводой коксово пеэшэнүүдһээ гараһан газ хэрэглэн, али болохо химическэ продукци бүтээхэ цех эндэ байгуулагданхай. **Зураг дээрэ:** коксохимическэ цехын юрэнхы тухэл. Коксово газые хүргэхэ холодильнигууд томоор харуулагдана.

ТАСС-эй фотохронико.

Кукурузын ургаса хоёр метр үндэртэй болобо

Россин Федерациин олонхи областьнуудта таригдаһан кукурузын ургаса яһала һайнаар гаража байнхай. ТАСС-эй корреспондентдэ РСФСР-эй Хүдөө ажахын министерствын хүдэлмэрилэгшэдэй мэдээсэһэнэй ёһоор, Федерациин колхоз, совхозуудта кукурузын хойноһоо харууһан һайнаар хэгдэнэ.

Байгша оной июлиин 20-ной мэдээгээр, кукурузын талмайн гурбанай хоёр хубиданъ хоёрдохёо элдүүрилгэ хэгдэһэн байха юм. Кукурузын хойноһоо саг үргэлжэ, шанар һайнтайгаар харууһа хэһэн механизаторнууд болон колхозннгуудта нэмэлтэ түлбэри үгэхэ гэһэн шиидхэбэри Федерациин олонхи колхозууд баталан абаһан байна.

Оронойнай урда зүгэй районуудта таригдаһан кукурузын ургаса хоёр метр үндэртэй болоо.

(ТАСС).

ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭЛГЭЕЭ ХУРДАДХАЯ!

☆ ☆

Дутагдалнуудаа усадхаха

Мүнөө жэлэй тэжээл бэлэдхэлгэ угаа ехэ политическэ, ажалай эдэбхи үүсхэлэй оршон байдалда үнгэргэгдэжэ байна. Манай Энгельсын нэрэмжэтэ колхозой гэшүүд бүхы совет арадтай хамта КПСС-эй ЦК-гэй июниин Пленумэй тогтоолые һайшаан угтажа, ажахынгаа бүхы һалбарниие саашадань бүри хурданаар хүгжөөхын тула оролдожо байна.

Мүнөө жэл ниитынгээ адуу малда бардам хүрэхэ үбһэ тэжээл бэлдэхын тула үбһэшэдэй дүрбэн звено эмхидхэгдэнхэй. Тракторна хоёр агрегат, звено бүхэндэ морин косилка, гар хажууршад хүдэлнэ.

Колхознай энэ жэлдэ 10926 центнер үбһэ абаха түсэбтэй. Энээнээ дүүргэхэ арга боломжо манай колхоздо бии. Нуга, голой сабшалангай ургаса һайн. Үбһэшэд бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллахые оролдоно. Жэшээнь, 2-дохи звеногой гэшүүн Аюша Цыренжапов, 4-дэхи звеногой гэшүүд Р. Бадмадоржиев, Д. Цыренова, Д. Дашиева, морин косилкашан Г. Токтохоев гэгшэд үдэр бүриингөө даабарние 120—125 процент дүүргэнэ.

Энээнтэй хамта үбһэ хуряалга дээрэ дутуу дунда юумэнүүд олон. 3-дахи звеногой гэшүүдэй олохониинь үдэрэйнгөө даабарние дүүргэнэгүй. Үбһэндэ ороһоор олоншог үдэр үнгэрбэшье, колхознай оройдоо 291 га сабшаад, 170 центнер үбһэ сомоод байнхай. Дутуу дундануудаа дары усадхажа, ойрын болзор соо һайн шанартай үбһэ тэжээл ехээр бэлэдхэжэ абахын тула колхознигуудай хүсэ шадалаа гамнангүй оролдохо байханьдамжаггүй.

Сэлэнгэ. **В. Тугутов.**

☆

Агитаторнууд туһална

Эдэ үдэрнүүдтэ Закаменай аймагта наратай дулаан үдэрнүүд болоно. Тиимэһээ үбһэ ногоон урда жэлнүүдэйхидэ орходоо аргагүй һайнаар ургаа. Аймагай колхозууд мүнөө үедэ ниитынгээ малда бүдүүн тэжээл бэлэдхэхэ тушаа ехэ ажал хэжэ байна. Олонхи колхозууд үбһэ сабшалгадаа эмхитэй һайнаар орожо, түрүүшын гектарнуудые сабшажа эхилбэ.

«Байкал» колхозой хоёр комплексно бригадын 130 гаран хүн июлиин 10-һаа хойшо үбһэндөө гараад, эршэмтэйгээр ажаллажа байна. Тэрэ гэһээр энэ колхоздо 300 гаран гектарай үбһэн сабшагдаад, томо бухалнууд аржын бодоо.

Энэ колхоздо бүдүүн тэжээл бэлэдхэхэ хэдэн звенонууд эмхидхэгдээ. Гадна, комсомол-залуушуулай хоёр звено эмхидхэгдээ. Энэ звеное эршэ хүсэтэй залуушуул Гармаев, Гомбоев гэгшэд хүтэлбэрилнэ. Эдэ звенонуудай дунда шанар һайнтай тэжээл бэлэдхэхын түлөө социалистическэ мүрысөөн хүсэ ехэтэйгээр дэлгэрэнхэй.

Үбһэндэ гарахын урда колхозой хамтын суглаан боложо, 2000 гаран гектар сабшалангайнгаа га бүриһөө 13 центнерһээ бага бэшэ үбһэ хуряахабди гэһэн уялга байкалайхид абаһан юм. «Байкал» колхозойхид энэ уялга минил ёһын тэдысэ абаа бэшэ, урданайнгаа алдуу эндүүе хаража үзөөд, энэ жэлдэ элбэг үбһэ тэжээл бэлдэхэ дүүрэн арга боломжотой байһандаа найдажа абаа юм. Үнэхөөрөөшье эндэхи колхознигууд урдандаа шугы, бургааһанай хоорондохи, мүн намаг газарай эгээл һайн сабшалангаа морин косилкаар сабшанабди гээд минин соохорложорхидог байгаа. Энэ дутагдалые хараадаа абаһан байгалайхид байгша ондо сабшалангайнгаа ехэнхи хубиие гараар сабшаха гэжэ шиидэнхэй. Тиихэдэ үбһэ сабшалгаар түсэбөө дүүргэһэн колхознигууд нэмэлтэ түлбэри абаха юм. Мүн социалистическэ мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ гараһан звено нэгэдэхи шан—1000 түхэриг, һайн дүн харуулһан звенонууд 2—3 дахин шан абаха байна. Гадна, комсомол-залуушуулай звенонуудай хоорондо 500 түхэригэй онсо шан тогтоогдоо.

Мүнөө бүдүүн тэжээл бэлэдхэжэ байха үедөө колхозой партийна эхин организаци (секретаринь нүхэр Цыренов) үбһэ сабшалгын асуудалаар суглаа үнгэргэжэ, звенонуудай хэхэ ажалай түсэб зохёогоод, үбһэ сабшалгада хэдэн арбаад коммунистнуудые гаргаа. Тэрэ коммунистнууд үбһэшэдэй дунда ниитэ-агитационно болон ойлгуулалмжын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулха гэһэн даалгабаритайгаар эльгээгдээ юм. Гадна, энэ жэлдэ арбадахиие дүүргээд, 2—3 жэлэй туршада колхоздоо хүдэлхэмни гэжэ үлэһэн комсомол Бата Цыренов үбһэшэдэй дунда агитатор болгогдожо томилогдоод, мүнөө шэнэ газетэ, журналнуудые колхознигуудай дунда хэдэн дахин уншажа үгөө.

Ш. Бакшеев.

Ажалай эмхидхэлэй һула дээрэһээ

Байгша ондо Сталинай нэрэмжэтэ колхозойхид Иволгын аймаг соо эгээн түрүүлэн үбһэндэ эхилжэ ороо һэн. Одоол мүнөө жэлдэ артелиинхид үбһэ хуряалгадаа эртэлэн ороод, энэ хүдэлмэреэ түрүүшын үдэрһөө һайнаар ябуулжа, адуу малдаа үбһэ тэжээл элбэг ехээр бэлдэжэ абахань ха юм гэжэ һанахаар байгаа.

Теэд тус колхоздо үбһэ хуряалгын эхилһээр аяар хахад һара үлүүтэй болобошье, эндэ ажалай эмхидхэлдэ ехэхэн дутагдалнууд бии байһаар. Колхозой бригаданууд үбһэ сабшалга, хуряалгадаа жэгдэрэн ороодүй. Түсэбөөр хараалагдаһан хүнүүд болон машина, техникэ хүсэд табигдаагүй. 1-дэхи комплексно бригадада үбһэ хуряалгын хүдэлмэри илангаяа муугаар ябуулагдана. Эндэ ажалай журам һула. Үбһэшэд үглөөгүүр ажалдаа орой, 10—11 часта гараад, үдэшэ эртэ, 6—7 часта дүүргэнэ. Үдэрэй сайлалгын забһар аяар 2—3 час соо үргэлжэлдэг байха юм. Тиимэһээ эндэ нэгэшье хүнэй үдэрэйнгөө даабариие дүүргэдэггүйнь гайхалтай бэшэ. Мүн бригадынхидай сомогдоһон үбһэеэ хоройлжо абаагүй дээрэһээнь, тэрэнииень хэдэн үдэрэй туршада үхэр мал эдижэ, хороожо байна. Үдэртөө хэн, хэды шэнээн үбһэ сабшааб, хуряагааб гэжэ тоолоожо бүридхэнэгүй. Ажалай дүн харуулалгын самбаршье байхагүй. Тиимэһээ ажалайнгаа бүтээсые дээшэлүүлхын түлөө хэншье тэмсэнэ, оролдоногүй бшуу. Энэ харюусалгатай, шанга хүдэлмэриин үедэ колхозой правлени (түрүүлэгшэнь нүхэр Добчинов) бригадир нүхэр Цыреновые амаралтада табижархёо. Тиимэһээ бригада дээрэ үбһэ хуряалгын хүдэлмэриие хинан шалгаха, хүтэлбэрилхэ хүнгүй гэхэдэ болохо. Мүн колхозой 2-дохи комплексно бригадада иимэрхүү байдал үзэгдэнэ. Эндэ үбһэ хуряалгын эхилһэнһээ хойшо бригадирынь хэдэн удаа һэлгэгдээ.

Колхозой хүтэлбэрилэгшэд үбһэ хуряалга дээгүүр ябанагүй, хэрэглэнэгүй гэхын аргагүй. Теэд тэдэнэрэй бригада, звенонуудта хэдышье ябахада үбһэ хуряалгын эмхидхэл һайжарнагүй. Хэрбээ энэ колхозойхид ойрын үдэрнүүдтэ дутуу дундануудаа усадхажа, арга боломжонуудаа гүйсэд хэрэглээгүй һаань, бэрхэтэйшэг байдалда орохонь бэшэ аа гү?

Б. Александров.

Баян ургаса хуряагдана

Манай «Путь к коммунизму» колхозой ехэнхи нуга сабшалан Сүхэ мүрэнэй эрье шадархи шииг нойтоор элбэг газарнуудта юм. Тиимэһээ тэндэһээмнай жэлһээ жэлдэ үбһэ ногооной бараг һайн ургаса абтадаг байна. Энэшье жэлдэ бороо хура ехэ таһалдаагүй, үбһэ ногооной ургаса муу бэшээр гаранхай.

Эдэ үдэрнүүдтэ артелиимнай 3 бригаданууд үбһэ хуряалгадаа жэгдэрэн орожо захалаа. Үбһэ сабшалга, хуряалгада хамта 70 хүн, 6 морин косилка хүдэлнэ. Һаяар үшөө 50 гаран колхознигууд, хэдэн морин болон тракторна косилка үбһэндэ гараха юм. Үбһэ хуряалгын хүдэлмэриие түрүүшын үдэрһөө эхилэн нүхэр Д. Игумновай хүтэлбэрилдэг комплексно бригадынхид һайнаар ябуулна. Тиигэжэ мүнөө хамтадаа 50 гаран га уһа намагай сабшалан сабшагдажа, 100 центнер үбһэн хуряагдажа, һүрилэгдөө.

Колхознай энэ жэлдэ бүхыдөө 890 га сабшаланһаа дутамаггүй хүрэхэ үбһэ хуряажа абахаар шиидэнхэй. Гадна, хони, хурьгадтаа эдюулхын тула 350 центнер набшаһата тэжээл бэлдэнхэйбди.

Д. Хуриганов,
колхозой бухгалтер.
Кудара-Сомон.

ҺУРАГШАД АМАРАЛТЫНГАА ҮЕДЭ

☆ ☆

Һурагшад ажалтай танилсана

Һургуулинуудта политехническэ һуралсалые һайжаруулжа, үхибүүдые ажалай дүршэлтэй болгохо гэһэн зорилго арадай гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй урда табигданхай.

Энэ шухала хэрэг хаа хаанагүй бэелүүлэгдэжэ байна. Улан-Удын наймадахи, юһэдэхи классай һурагшад үйлэдбэри дээрэ практика гарана. 1-дэхи һургуулиин һурагшад «Столовонуудай трестын» хамһабариин ажахыда элдэб овощь һуулгажа, тэрэнэй хойноһоо харууһалжа һурана. Огородой түрүүшын эдеэ тэдэнэр мүнөө хуряалсажа эхилэнхэй.

8-дахи һургуулиинхид хамһабариингаа ажахыда ажаллана, зариманиинь спортзал өөһэдынгөө хүсөөр барилсана. 9-дэхи «б» классай 12 басагад амаралтынгаа үедэ городой хүнүүдтэ хубсаһа оёжо байна. Һургуули хүлэй зургаан машинатай. 250 простыни, 220 хүнжэлэй гадар, 225 дэрын гадар гэхэ мэтые богонихон хугасаада тэдэнэр оёбо. Залуу оёдолшодые Анна Николаевна Даботкина хүтэлбэрилжэ ажалда һургана.

— Һурагшадта түрүүшээр хүндэшэг байгаа. Мүнөө тэдэ эсхэжэ, оёжо шадаха болонхой. Һаяхан өөһэдтөө түрүүшынгээ платинуудые басагад оёжо үмдөө,—гэжэ Анна Николаевна хөөрэнэ.

Н. Дамбаевай фототекст.

☆

Үхибүүдтэ зорюулагдаһан номуудые бэшэх

Үхибүүд зундаа амаржа б... даа, холын походто гарахадаа дөөдэ амархадаа Чуковскиин, ... шагай, Бартогой, Гайдарай н... дые, бурят авторнуудһаа Аб... вай, Намсараевай, Шадаевай, ... дендамбаевай болон бусадай ... хёолнуудые һонирхон уншадаг ... бэшье бурят хэлэн дээрэ бэш... һэн зохёолнууд үшөөл хомор, ... бүүдэй эрилтэнүүд хүсэд ханга... нагүй.

Байгал шадарай граждан да... баатарнууд, Эхэ ороноо хам... гын Агууехэ дайнда хабаадалс... нютагаархин тухай номууд бэ... дээдүй. Мэргэн ангуушан Ша... Абушеевичын ушаралта ябд... нууд, жэмэс ургуулагша По... һаалишан Цырендоржиева, ко... мол басаган Елена Волкова т... үхибүүд уншаха хүсэлэнтэй.

Үхибүүдтэ зорюулагдаһан зохёол бэшэлгэдэ манай эндэ анхарал багаар хандуулаг... Уран зохёолшодой Союз энэ гэеэ дүүргэжэ шаданагүй.

Бурядай номой хэблэл үхибү... номуудые муу саарһан дээрэ, ... нар муутайгаар хэблэн гар... Шираб Нимбуев, Ц-Б. Бадмае... лон бусадай номуудые шанар... тайгаар хэблээ. Хэблэлэйхид а... нуудтай хүдэлнэгүй, редактор... номой шанар һайжаруулхаяа ... доногүй.

Д. Хилтух...

Аттестат абаад, барилгада ошоно

Табан басагад һэн: Ида Черных, Нина Павлюк, Люда Ерофеева, Тамара Сорокина болон Нина Береснева. Эдэнэр сугтаа нэгэ тосхондо ажаһуудаг, нэгэ һургуулиин нэгэ классат сугтаа һурадаг байгаа. Хэды олон номуудые табуулаа уншааб, хэды удаан бодолгото болон табуулаа һуугааб даа! Һүүлшын шалгалташье үгтэбэ.

Басагадай урда олон харгы байгаа. Аляагаарнь наһанайнгаа замда мордохоб? Табуулаа хоорондоо хэлсэншьегүйгөөр, нэгэ доро ажаллаха гэжэ шиидэбэ. Хирпиисын заводой барилгада Танхойда ошожошье болохо байгаа, али угы һаа Эрхүүгэй областиин Слюдянка станцида ошожо болохо һэн. Сэлэнгын станциин дэргэдэ зүүн Сибириин эгээл томо химическэ предприятинуудай нэгэн ерээдүйдэ болохо целлюлозно-вискозно комбинат баригдана гэжэ дуулахадаа басагад тиишэ түхеэрээ бэлэй.

Һургуулияа дүүргэһэнэй һүүлээр долоо хоноод басагад комсомолой Бабушкинска горкомдо ерэбэ:

— Бидэ Брянска комбинадай барилгада ошохомнай.

— Ехэл һайн бэд даа,—гэжэ горкомойхид тэдэниие угтаба. Энэ комбинат манай республикын эгээл түрүүшын химическэ предприяти болохо юм. Комсомолшууд энээниие шефтээ абаха зэргэтэй. Бэрхэт даа! Ажалда амаршалнабди! Нёдондо Бабушкинай дунда һургуули дүүргэһэн Люба Клубничкина, Люда Ложкова, Валя Безбородова гэгшэдтэ һаяхан комсомолой путевконуудые үгөөбди. Тэдэнтэй барилга дээрэ ушархат, танилсажа, нүхэсэхэ байхат—ёһотойл комсомолшууд.

...Басагад барилга дээрэ ерэбэ. Бүтүү бүглүү тайгада ерээд, землянка, майхануудта ажаһуухабди гэжэ тэдэ түрүүн һанаһан байгаа. Харин тэдэниие баригдажа байһан болбосон түхэлтэй тосхон угтаба.

1-дэхи СМУ-гэй парторг Юрий Александрович Малисов басагадта барилга тухай, тэдэнэй хаана ажаллаха тухай хөөрэжэ үгэбэ.

Комсомолшуудай хамтын байрада байхат. Түрүүшээр хүндэшэг байха эндэ ажаллахада. Бү сухаряарайгты.

— Бидэниие, Юрий Александрович, бү айлгагты. Ажал багаһаа хэжэ дүршэнхэй байхабди.

Һайн даа, басагад... Хэр ехэ зөөритэйбта?—Басагад гайхангяар бэе бэеэ харасалдаба.

— Гэртэхи хэрэгсэлнүүдһээ юу асарбабта?

— А-а! Хүнэг, кастрюля, аяга табаг гэхэ мэтэ. Мүн бээлэйнүүдые мартаагүйбди.

— Энэтнай ехэл зүб! Удаан байхаар ерээ байнат. Эндэмнай барилгашад, ехэнхидээ залуушуул.

Үнэхөөрөөшье барилгашадай 60 процентнь залуушуул юм. Энээ барилгые залуугай түхэлтэй, далайсатай болгоно.

Һургуулиһаа эндэ ерэһэн хүб... басагад барилгын мэргэжэл шу... на. Тэдэнэр шулуушан, арма... щик, штукатурнууд болоно. ... сомол басагад Люба Клубничк... Люда Ложкова, Валя Белобор... ва түрүүшээр элдэб хүдэлмэ... ябадаг һэн. Үдэр бүри шахуу ... ажалһаа нүгөөдэдэнь томилогд... байба. Штукатурнуудай гү, ... шэрдэгшэдэй бригадада ору... ты гэжэ тэдэнэр нэгэптэ бэшэ ... тертаа хандадаг һэн. Тэрэнь ... һоор лэ найдуулдаг байгаа. Т... дэнь трестын главна инженер К... мейцевтэ басагад хандаад, шт... турщигууд болоо бэлэй. Тэдэ ... лентина Грешиловагай брига... хүдэлнэ, нормоёо үлүүлэн дүүр... Һаяар басагад дүрбэдэхи разр... шалгалта барихань.

Үдэр бүри хэдэн арбаад хү... барилгада ерэнэ. Тэдэнэй д... Украиныи, Примориин, Удмур... Комсомольскын, Читын, Усть-О... гай түлөөлэгшэдтэй ушархат! ... рилгашадай түрүү зэргэдэ ко... молшууд ябана. Түрүүшээр тэ... дэ хүндэшье байгаа аалам, ... урагшаа дабхидаг, хүсэһэндөө ... рэдэг хүнүүдтэ бэрхэшээлнүүд ... багдадаг ха юм.

Н. Дампил...

Далайн-Сэрэгэй Флодой үдэрые угтуулан

Хара далайн Флодой музей

Баатар-хото Севастополиин Ленинэй үйлсэдэ хуушанай гоё һайхан архитектуратай хоёр дабхар ордон сэсэрлигэй дундаһаа холоһоо харагдадаг. Ородой буу зэбсэг магтуулһан шудхамал шэрэм элдэб гоёолтонуудаар энэ ордон газаа талаһаа гоёогдонхой. Үүдэнэйнь хоёр хажууда 1854—55 ондо хотые дайсадһаа хамгаалгада хэрэглэгдэһэн хуушанай үхэр буунууд, шэрэм ядронууд табяатай.

Хара далайн Флодой музей манай оронойсэрэгэй-түүхэтэ музейнүүдэй эгээл унинуудай нэгэн болоно. Тэрэ 1869 ондо нээгдэһэн юм.

Хара далайн Флодой революционно болон дайшалхы ёһо заншал харуулһан материалнуудаар манай совет үедэ музейн фонд нэмээгдэжэ, бодото дээрээ Флодой музей болонхой.

1854—1855 ОНДО СЕВАСТОПОЛИИЕ ДАЙСАДҺАА ХАМГААЛГА

XV зуунжэлэй һүүл багаар Крымые өөрынгөө мэдэлдэ оруулжа, далай дээрэ гарахын тула хаанта Росси Турцитай, Крымэй хаантай тэмсэжэ эхилһэн юм. Гурбан зуун жэлдэ үргэлжэлһэн энэ тэмсэл музейн түрүүшын таһаг соо үргэнөөр харуулагдана.

Крымые һөөргэнь бусаахын тулада 1787 ондо Турци Росситай дай эхилбэ. Энэ дайнда адмирал Ушаковай ударидаһан ородой флот Феодониси арал, Тендра, Калиакри хошуунай шадар болоһон байлдаануудта турецкэ флодые бута сохиһон байна. Тэрэ үедэ буляагдаһан турецкэ тугууд, һэлмэ, жаданууд болон бусад буу зэбсэгүүд музейдэ табигданхай. Ородой Флодой шэн габьяата тэмсэл харуулһан элдэб зурагууд, далбагата корабльнуудай маяг дүрсэнүүд бии.

1853 ондо Крымэй дайн эхилбэ. Энэ дайнда нэгэ талаһаа хаанта Росси, нүгөө талаһаа Хара далай шадар Россин бүри хүсэтэй болоhо байһандань мэгдэһэн Англи, Франци болон Турци хабаадалсаба.

1853 оной ноябриин 18-да вице-адмирал Нахимовай ударидалга доро ородой Флот Синопой бухтада турецкэ эскадрые үй бута сохиһон байна. Энэ гайхамшагта тулалдаанда хабаадалсаһан Нахимовай эскадрын «Императрица Мария», «Великий князь Константин», «Чесма», «Кагул», «Кулевчи», «Ростислав», «Три святителя», «Париж» гэжэ 8 корабльнуудай маяг дүрсэнүүд анхарал хандуулна. Мүн энэ байлдаанда Нахимовай плендэ абаһан турецкэ адмирал Осман-пашагай һэлмэ, дрейфгагель гэжэ нэрэтэй үхэр буугай һомонууд, кораблиин элдэб хэрэгсэлнүүд, гэхэ мэтэ тон һонирхолтой.

1854 оной сентябриин эхин багаар Евпатория хотын дэргэдэ англо-франко-турецкэ десант буулгагдажа, 349 үдэрэй туршада Севастополь хамгаалагдаа бэлэй.

Эдеэ хоолоор, хубсаһа хунараар, буу зэбсэгээр, дари туулгаар дуталдажа байһан Севастополиие хамгаалагшад гайхамшагта, үзэгдөөгүй шэн зориг, баатаршалга харуулжа, бүхы дэлхэйе гайхуулһан байна. Хамгаалагшадай дундаһаа матрос болон солдадууд Петр Кошка, Шевченко, Димченко, Рыбаков, Заика, Елисеев гэгшэд, матросой басаган Даша Севастопольская болон бусад дайшалхы хэрэгүүдээрээ суурхаа юм. Тэрэ үедэ артиллериин подпоручик, ерээдүйн агууехэ уран зохёолшо Л. Н. Толстой хамгаалагшадай дунда байлсаһан юм.

Хамгаалалгада хэрэглэгдэһэн үхэр буунууд, дари, ядро зөөдэг хайрсагууд, ядронууд, элдэб буу зэбсэгүүд, матрос, солдадуудай хубсаһан гэхэ мэтэ музейн хоёрдохи таһагта харуулагдана. Мүн элдэб зурагууд, документнүүд бии.

Түрүүшын үдэрһөө хотые хамгаалгые адмиралнууд Корнилов, Нахимов, Истомин гэгшэд толгойлһон байна. Адмирал Корнилов 1854 оной октябриин 5-да Малахов курган дээрэ ядрогоор алуулһан юм. Тэрэнэй дурасхаалда Малахов курган дээрэ бодхоогдоһон памятнигтай макет, ядрогой тэһэрхэдэ биса сохюулһан өөрынь

һэлмэ, циркуль, ручка гэхэ мэтэ эндэ байна.

Айха сухарихые мэдэдэггүй, флодые ударидагша бэлигтэй адмирал П. С. Нахимов юрын матросууд болон солдадуудай дунда тон хүндэтэй байһан юм. Тэрэнэй ударидалга доро хотые хамгаалагшад үсөөн бэшэ илалта туйлаа бэлэй. Адмиралай эполедүүд, түрэһэнэйнь гэршэлгэ, кортик, дурам, лагбан, портмоне эндэ табяатай. «Императрица Мария» гэжэ кораблиин туг үлгөөтэй. Хүндөөр шархатажа, нүгшэһэнэйнгөө һүүлээр адмирал Нахимов энэ тугаар хушагдажа, хүдөөлүүлэгдэһэн байгаа.

1855 оной август һарада ородой сэрэгшэд хотые орхижо, Хойто бухтада гараад, тэмсэлээ үргэлжэлүүлээ һэн. Байлдаануудта тон ехэ гээлтэ хоролтодо дайсан орожо, Хаанта Росситай эб найрамдалай договор баталха баатай болоһон юм.

1941—42 ОНДО СЕВАСТОПОЛИИЕ ДАЙСАДҺАА ХАМГААЛГА

1941 оной намар гитлеровскэ булимтарагшад Крымые эзэлээ һэн. Севастополь городой бүхы ажалшад, Приморско армиин сэрэгшэд, Хара далайн Флодой морягууд түрэл городоо хамгаалгада нэгэн доро бодоһон байна.

Фашистнууд ябган сэрэгэй 7 дивизи, артиллерийскэ 13 дивизион, хэдэн зуугаад танк болон самолёдуудые хэрэглэжэ, доботлһон байгаа. Хэды дахин дайсан булимгай байбашье, алхамшье урагшаа дабхижа шадаагүй һэн.

Декабриин 17-до дайсадай хэһэн хоёрдохи доботолго һайн үрэ дүн харуулбагүй. 1942 оной июльдэ ашагүй ехэ хүсэ, техникэ суглуулаад, фашистнууд гурбадахяа доботлбо. Тиигэбэшье городые хамгаалагшад сухаряагүй һэн.

Дээдэ командованиин захиралтын ёһоор Севастополь 1942 оной июлиин 3-да орхигдоһон байна. Хоёрдохи хамгаалгын үедэ фашистнууд город шадар 300 мянган хүнүүдээ, 400 танк, 400 самолёт болон бусад олон зэбсэгээ гээһэн юм. Севастополь дайсадһаа 1944 оной майн 9-дэ сүлөөлэгдөө һэн.

Эхэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ Севастополиие хамгаалга, энээндэ хабаадагшадай шэн баатаршалга музейн дүрбэдэхи таһагта илангаяа дэлгэрэнгыгээр, хурса тодоор харуулагдана. Эхэ ороноймнай алдар солото хүбүүд үгэһэн тангаригаа дүүргэжэ, илалтын түлөө ами наһаяа гамнаагүй. Тэдэнэй гайхамшагта хэрэгүүд үеһөө үедэ үльгэр түүхэ боложо, арад зоной сээжэдэ мартагдахагүй.

Буланда элдэб түрэлэй буу зэбсэгүүд—винтовко, пулемёт, миномёт гэхэ мэтэ обоолоотой. Эдээндэ дэлхэйн гүрэнүүдэй марка бии. Фашистнууд Европын олонхи гүрэнүүдэй хүсые нэгэдүүлэн, манай ороной урдаһаа табибашье, амжалта туйлаагүй, харин үхэлөөл ойртуулһан байна.

Элдэб зураг, фотокарточ... хо... хамгаалагшадай түүхэ... нэргээн харуулна. Эхэ ороной үнэн хүбүүн политрук Николай Фильченков болон тэрэнэй нүх... баатаршалга залуу үетэндэ үльгэр жэшээ болоно. Советскэ Союзай Геройн нэрэзэргэ Николай Фильченковтэ олгогдоһон тухай грамота, орден, медальнуудайнь үнэмшэлгэнүүд, геройн һамгандэ М. И. Калининай эльгээһэн бэшэг витрина соо табяатай.

Хамгаалгын нэгэ участогта 11-дэхи дзодой хэдэн сэрэгшэд дайсадтай гурб... рэй турша тэмсэһэн байна. Энэ ... фашистнууд хэдэн дахин доботл... ээзэжэ шадаагүй һэн. Дзоые хамг... шад хатуу шанга байлдаажа ба... уһан юм.

Музейдэ дзодой герой матрос, ко... лец Алексей Калюжнын орден хадн... дажа байдаг. 1945 ондо дзоые мал... Калюжныи абажа ябаһан противогаз... рос малгайн лента, гитара, фляга, бус... сэргүүдэйнь түгдэрхэйгүүд олдоо юм... музейдэ табигданхай.

Алексей Калюжныи противогазай ... хэ сбоһоо нимэ бэшэг олдоһон юм. «Эхэ оромни! Ленинградай ... лой хүмүүжүүлһэн хүбүүнби, ами ... гамнангүй, эрхэнэйнгээ һүүлшын ... хүрэтэр дайсадтай тэмсэбэ. Арюун ... та түйлагдаха гэжэ һанахагүй ... Хара далайн Флодой морягууд! Фаш... нохосуудые үй бута сохигты. Танн... дүргэгэб. Калюжный».

Севастополиие хамгаалгын герой... рос Александр Чикаренкын скульп... дуге байна. Энэ матрос һомо, ... дый склад тэһэлхэ захиралта ... Тэһэлжэ урьдэгүй байхадань ф... нууд складай үүдэдэ хүрэжэ ерэбэ ... хэг хүбүүн (эдолгото болонгүй, ... гөө хамта 200 гаран фашистнуудые һалһан байха юм.

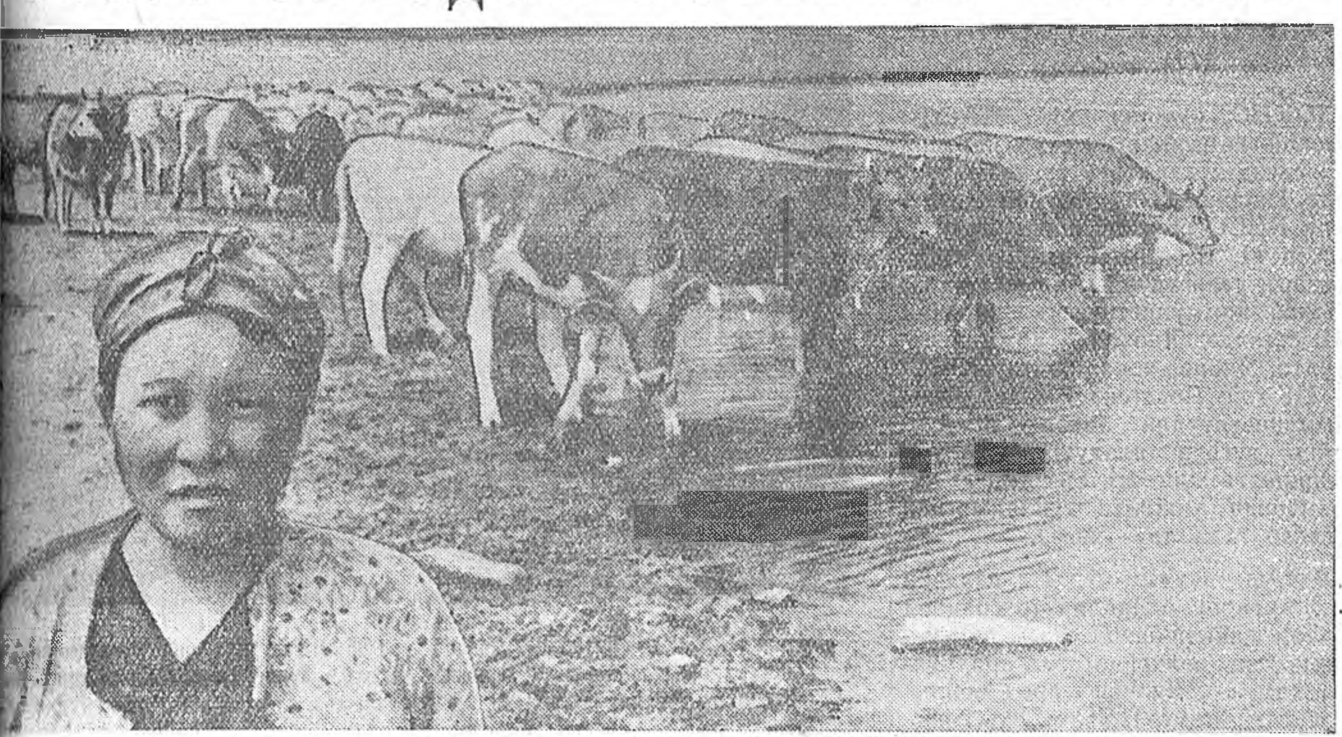
Иимэ жэшээнүүдые халаха боло... тоолошогүй олон.

Зарим стендүүдтэ севастополин... хүреэлэлүн уеда хэһэн баатаршалг... дайсадтай тэдэнэй ааха тэмсэһэн... харуулагдана.

Эхэ ороной хамгаалгын Агуухэ ... үедэ шэн баатаршалга харуулһан... лөө Севастопольдо баатар-хото гэ... олгогдоһон байна. 1954 оной окт... 16-да баатар-хото Улаан тугай ор... шагнагдаһан юм.

А. БАДА...

ЗАЛУУ ҮНЕЭДЫЕҺҮРЭГТӨӨ ТАБИНА

Шэнэһэн модонуудай дундуур гоһон харгыгаар ябажа, ойн захагарахадамнай үргэн ехэ бэлшээн газар нэмжыжэ, тээ саана хоор соо түхэреэн сагаан нуур найгэрэлдэ яларан толотожо, н хойноһоо буүһан һэбшээ һалда миралзан долгилжо байба. рай саада эрьеын хүхэ ногоон гэ дээрэ һүрэг малнууд бэлшэжэ ана.

— Энэ «Путь социализма» колоймнай хэдэн һүрэг малай зуһа- Ендог хүнды гэжэ нютаг гээшэ. шээрниншье газар элдин даа,— э холын гүүртэнүүдэй малшад, үбһэшэдтэй уулзажа хөөрэлдэ гараһан партиин Яруунын айой таһагые даагша Иван Семенич Банщиков хэлээд, үргэлжэлэн хөөрэнэ:—Энэ колхоз урнь аймаг соогоо эгээл адаг, гээгри гэлсүүлдэг байһан юм. Харин нөө ажалайнгаа али бүхы һалбануудаар, илангаяа мал ажалаа а аймаг соогоо түрүүлжэ ябадаг һоо.

Саашань нүхэр Банщиков хэдэн лэй саада тээ болоһон нэгэ ушар ай хөөрэбэ. Хамтараял гэжэ энидэй «Улаан Яруун» колхозойто хандахадань, хүршэнэрынь дагай хойно шэрэгүүлдэдэг тар хамтараад яахамнайб» гэжэ о дэргэндээ хүргөөгүй һэн ха. хэдэнь «Путь социализмайхид» улабашье, «бидэнэр бэшэнһээ гээрээ дутаа бибди» гэлдээд, ал хүдэлмэреэ һайжаруулжа, малнгаа ашаг шэмые эрид түргэн дээшэлүүлхэ гэжэ шиидэһэн нгаа.

Тигэжэ энэ ушар тухай хөөрэлдэр ябатараа нуурай зүүн эрье дээсаг зуураар түхеэрэгдэһэн гүүрн нэгэ бууса дээрэ хүрэжэ ерэдн. Эндэ буруу хашарагуудые ража байдаг. Гомбожап Дамбаен гүүртынхид зуһажа байнхай. рэй эзэн колхозойнгоо центр онхой, нүхэр Һамацырен Ринчиань һая хашарагуудаа уһанда уулаад, гэртээ байба.

Урда урда жэлнүүдэйхидээ орхо хэдэн дахин ехэ һү һааха гэжэ идэһэн «Путь социализма» колзойхид хамагай түрүүндэ. үнеэйнгээ һүрэгые олошоруулха, һү расыень дээшэлүүлхэ, үүлтэрыень йжаруулха гэжэ шиидэһэн байа. Тиигээд гурбан жэлэй саада Гомбожап Дамбаевтанине үнеэй һүрэгтэ табигдаха эмэ буруу шарагуудые хаража байхаар гэр бүлөөрнь гүүртэдэ эльгээһэн юм. Тиигэжэ урзанда хашарагуудые даажа абаад, нэгэшье толгойн гарзагүйгөөр хойто жэлдэнь һаалиингаа фермэнүүдтэ тушаагаа һэн. Үнгэрэгшэ жэл тушаажа абаһан хашарагууд сооһоо 70 гаранииень зайлада оруулжа, хабар һаалишадта тушаагаа. Мүнөө энэ гүүртынхид 130-аад хашарагуудые зунай бэлшээридэ гаргаад, һайнаар таргалуулжа байна. Эдэ хашарагуудаа зунай һарануудта һайнаар таргалуулжа, үбэлдөө хүшэ шадалыень бууруулангүй ондо оруулаад, хабар бухада табиһанайнгаа һүүлээр май—апрель һарануудта һаалишадта тушааха юм.

— Зунай хүхэ ногоондо һайнаар хүшэлжэ, таргалжа абаһан мал тарган тобироор, үхэл гарзагүйгөөр ондо ородог. Тиимэһээ мүнөө хашарагуудаа һайнаар таргалуулхын түлөө бүхы шадалаараа оролдонобди. Малнай хоройдо оройдоошье хаагдадаггүй, үдэшэ харанхы һүни болоһон хойно ерэжэ, газаагуур хэбтэжэ амараад, хибэдһээ хибээд, үглөөгүүр нара гарахаһаа холо урид дахин бэлшэжэ захалдаг. Һайнаар садахын тулада ногоо һэйнтай газарнуудые зайлгажа, бэлшээрээ һэлгэжэ байгаад, малаа адуулдагбди—гэжэ малшад хэлэнэ.

Һамацырен Лайдановнатай нилээд удаахан саг соо хөөрэлдөөд нуурай эрьедэ ошоходомнай томо бэетэй, тарган сула хашарагууд уһалжа байгаа. Хүшэеэ багтаажа ядаһан зариманиинь бухиндаагаа гаргангаа мүргэлдөөдшье абана.

— Мүнөө эдэнэршни һаял хүшэ абажа, таргалжа байна гээшэ. Харин үбэлжэлгын эхилтэр хабарайхидаа орходоо танигдахаар бэшэ томо тарган, шэгнүүрээ хоёр дахин шахуугаар нэмээһэн байха,— гэжэ Һамацырен Ринчинова хөөрэнэ.

Мүнөө колхоз урданайнгаа түсэб, зорилгонуудые дахин хаража үзөөд, 1957 онойхидо орходоо 1960 ондо гурба дахин ехэ һү һааха хэмжээ-ябуулгануудые хараалжа байна. Тиихын тулада мүн үнеэдэйнгээ тоо толгойе түргэнөөр олошоруулха хүсэлэнтэй.

Ц. Дондоков.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Һамацырен Ринчинова хашарагуудаа уһалхыень нуурай эрьедэ оруулаад байна.

Залуу һаалишадай фермэдэ

Үргэн Түгнын хойморто гэхээр,. нэмжээ ехэ талын хойтохи шэлэ, үндэр хадын бооридо, будамал сагаахан сонхонуудтай үхэр малай ехэ ехэ байранууд, гэрнүүд холоһоо элихэн харагдадаг. Эндэ Мухаршэбэрэй аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхозой һүнэй-товарна фермэ оршоно.

Тус фермынхид байгша оной 6 һара 20 үдэр соо үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 855 литр һү һаажа, аймагай колхозуудай һаалишадай хоорондохи социалистическэ мүрысөөндэ түрүү һуури эзэлээ. Тиихэдэ эндэхид июлиин хоёрдохи 10 хоногто үнеэн бүриһөө 72 килограмм һү һааһан байха юм. Мүн фермын комсомол-залуу түрүү һаалишад Галина Козлова 6 һара 20 үдэрэй туршада үнеэн бүриһөө 890 литр һү, Вера Петрова —850, Анна Антонова—859 литр һү һаагаад байнхай.

Зунай һарануудта һү һаалгые дээшэлүүлхын түлөө фермын мал адуулагшад Михаил Петров, Михаил Кравцов гэгшэд ехэхэн оролдолго гаргана. Эдэнэр бэлшээриингээ газар зүбөөр хэрэглэжэ, үнеэдээ үдэр һүнигүй үбһэ ногооной һайниие бэдэржэ, шадамар бэрхээр адуулна.

Гадна, һаалишадай ажал хүдэлмэри һайнаар эмхидхэгдэнхэй. Һү һаалгаяа дээшэлүүлхын түлөө һаалишад бүхэн хоорондоо мүрысэн ажалладаг юм. Мүрысөөнэйнь дүн 10 хоноод лэ гаргагдажа байдаг. Һаалишадта һү һаалгаяа ехэдхэһэнэйнь түлөө нэмэлтэ түлөөһэн таһалгаряагүй, һара бүри үгтэнэ.

Эндэ һаалишадай гэр байра соо ороходо ариг сэбэр, амархада аятай зохид улаан булантай, тэндэнь радиоприемник, гармони болон бусад хүгжэмэй инструментнүүд бии. Мүн һаалишад, малшадта шэнэ газетэ, журналнуудые үдэр бүри асаржа үгэдэг байха юм.

Л. Гомбоев.

Искусствын, уран зохёолой ДЕКАДАДА БЭЛЭДХЭЛ

„Инаг дуранай түлөө“

Ленинэй орденто Бурядай оперо, баледэй театр «Инаг дуранай түлөө» гэжэ балет табиһан байна. Либреттыень РСФСР-эй габьяата артист Л. Линховоин, театрын ахалагша балетмейстер БурАССР-эй искусствын габьяата ажал-ябуулагша М. Заславский гэгшэд бэшэжэ, хүгжэмыень композиторнууд Ж. Батуев, Б. Майзель хоёр найруулан зохёоһон байна.

Композиторнууд болон либреттын авторнуудай хоёр хоёроороо хамтаран хүдэлһэн ушарай айхабтар һайн үрэ дүн үгэһэниинь арсашагүй. Тэрэл шалтагаанаар баледэй либреттэ, хүгжэмынь бурят арадай байдалтай нягта холбоотой байхаһаа гадна, агууехэородой хүгжэмэй культурын эрхим һайн ёһо заншал баримталан бэшэгдэһэндэнь үндэр сэгнэлтэ үгэхөөр. Энэ баледэй бүрилдэн бүтэжэ, бии болоһон ушар бурят арадай хүгжэмэй культурын үдэрһөө үдэртэ өөдөө хүгжэһөөр байһыень гэршэлнэ.

Хаанта засагай үедэ бурят дуунууд гээшэ ахир найруулгатай, гансал аялгань дуулагдадаг байһан аад, мүнөө олоороо дуулагдадаг, хүгжэмтэй хамта гүйсэдхэгдэдэг болоһониинь баһа нэгэ амжалта гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Л. Линховойн М. Заславский хоёрой зохёолойнгоо гол удхые арадай аман зохёолһоо улаан утаһаар һабагшалан, удхаар түгэс, уран найруулгаар һайн либреттэ бэшэһэн дээрэһээнь композиторнуудай хүгжэм бэшэхэдэ таарамжатай зохид байгаа.

Либреттын удхань иимэ:

Нэрэдээ даншье тааруу Далюу ноён энхэ амгалан ажаһуужа байһан бурят айлнуудта добтолжо, эд зөөриие тонохо дээрмэдэхынгээ хажуугаар, хүн зондо хүндэтэй ангуушан хүбүүн Зоригтые сохижо унагаагаад, тэндэ байһан хүн зониие, сэбэрхэн Сэсэг басагые туужа абаашана. Далюу ноёной гэртээ хүрэн сасуу Сэсэгые алта торгоор мэхэлжэ, альбан аашаараа гохолжо, һамган болгохо һаналаа хүсэлдүүлхын тулада найр наада наяруулжа байтарнь, Зоригто хүбүүн ондоогоор хубсалжа, нүхэдтэеэ хамта тэндэнь ошоод, Далюу ноёниие, дахуул зарсанартайнь һүрдүүлжэ, хаалтада байһан хүн зониие, инаг Сэсэгээ сүлөөлжэ гаргаад, бултыень абажа ошонод. Удаань уур сухалаа багтаажа ядаһан Далюу ноён хамаг дүтынгөө уладуудые суглуулжа, хойноһоонь хүсэхэ зорилготой дабхина. Далюугай хара һабарһаа мултарһан Сэсэгэй Зоригтоёо хамтарһандаа баярлалдажа, үндэр хадын оройдо байтарынь, Далюугай сэрэг хойноһоонь хүсэжэ, дайлажа ороод, Зоригтын хани нүхэр Зэбые алажа, хоёр инагые хомогор һабартаа оруулаад арилна. Эгээл энэ үедэ Далюугай бузар булай үйлэ хэрэг үзэхэдөө нютагай түрүү үбгэн, мүн Гэрэл басаган нангин тэмсэлдэ зоригжоод, дайсадаа дарахабди, энэ дэлхэйһээ арилгахабди гэжэ шиидэнэ. Далюугай гэртэ Гэрэл орожо, Сэсэгтэй уулзана. Удаань басагад хубсаһаяа андалдан үмдэнэ. Сэсэгээ тэрьедүүлжэ ябуулаад, орондонь Гэрэл Далюугайда үлэнэ. Далюу орожо ерээд, бэлэглэһэн хубсаһыем үмдөөд байна гэжэ обёорһон бэеэрээ, Гэрэлые Сэсэг гэжэ һанаад, тойрожо байжа хүхинэ, махагалзана. Далюуда танигдаха болоходоо Гэрэл абажа ябаһан хутагаяа гаргажа, Далюуе хадхахаяа забдана, теэд Далюу мэхэтэй, хүсэтэй амитан байһандаа басаганай хутага буляан абана. Далюу хоро шараа бусалжа, Гэрэл Зоригто хоёрые саазалха гэжэ захирна. Энэ үедэ Сэсэг айл хотондоо бусажа Далюугай бүдүүлиг барга аашануудые балшыса гаргажа, хайрата хоёр нүхэдөө түргөөр сүлөөлхыень нютагайнгаа зониие уряална. Нютагайхидынь бултадаа номо һаадагаа хүбшэлжэ, һурша годлиёо бэлдэжэ, Далюу дайсаниие дарахаяа мордонод. Түгэсхэлэй картинада Далюугай саазын дохёо татаад байха багта, арад зон хүйлаһан һалхиндал хурдан түргэнөөр ерэжэ, хайрата нүхэдөө толгойн саазаһаа абарна. Зоригто Далюу хоёр урда урдаһаа тулалдажа ороно. Зоригтодо Далюу дарагдана. Энэ үедэ үндэр болдог дээрэһээ Зоригтые Жоробхойн харбахаяа байхыень харажархиһан Сэсэг инаг нүхэрэйнгөө ами наһа абаран, Зоригтые бэеэрээ халхалжа, наһаяа барана.

Либреттынгээ удхада тон тааруу, тэрээниие бүри гүнзэгы удхатай болгоһон, доторхи бүхы зүрилдөөнүүдтэнь эршэ хүсэ оруулһан хүгжэм зохёогдоо. Баледэй хүгжэм шагнажа һуухада, бурят арадай дуунуудһаа үндэһэтэй, мүн композиторнуудай өөһэдынь уран бэрхээр найруулһан аялганууд драматическа үзэгдэлнүүдые тон тодоор харуулхынгаа хажуугаар, геройнуудайнь абари зан, үйлэ хэрэг тус тустань тобойлгон гаргана, хоорондохи холбооень баһал барагханаар харуулна гэхэдэ алдуу болохогүй аабза. Гол нюурнуудай, мүн арад зоной дуунай аялганууд эхинһээ эсэстээ хүрэтэрөө маяг түхэлөө, шанар шэнжэеэ, удхаяа алдангүй, бүхы зохёолые годли шэнгеэр сүмэ харбан шэмэглэнэ.

Хүгжэм хатар хоёрынь ехэ һонирхолтой. Түрүүшын картинада Зоригтодо дурлаһан Сэсэгэй хатар, дуунай аялга хүнгэн солбоноор, ирагуу һайханаар харагдажа, Сэсэг басаганай образ хүнэй сэдьхэл хүдэлгэмөөр гаража ерэнэ.

Тус картина соо ангуушадай һайрхалдаһан, мүн «гүрөөһэн ямараар харайгааб, тэрэниие яагаад алдажархёобши» гэжэ байжа Зэбые Гэрэлэй наадалһан хатар бүришье һонирхолтой.

Арад зониие харшалдаг Далюу дайсанай образ, дуунайнь аялга оркестрын нэерээн сооһоо илгаран гаража, шэхэндэ хажар, бэедэ хүйтэн абиянууд соностожо, Далюуе улам эли тодо болгоно.

Хоёрдохи картинада Далюугай, Сэсэгэй дуунай аялганууд зэргэсэжэ, хоёр аялгын, хоёр абари зангай, хоёр ондоо үзэл бодолой тулалдаан боложо, тэрэнэй симфоническа хубилалта гээшэнь һүр хүсэ ехэтэйгээр, һүрхэй шангаар сууряатана. Арад зоной амгалан байдалые харуулһан аялганууд тус картинын хүгжэм соо шадамар бэрхээр таарулагдажа бэшэгдэнхэй, мүн арад зоной хамтаржа, дайсадтаяа тулалдажа байһые зураглаһан хүгжэм ажалша хүнүүдэй баатарлиг тэмсэл, хатуу зориг харуулжа шадана.

Энэ балет соо эгээл хүсэтэй хүгжэм, хатар хаанаб гэхэдэ, дүрбэдэхи картина соо Зоригтые үлгөөд сохижо байха үедэ бөө удаганай хатар сэдьхэлдэ хажар хүгжэмһөө бүридэһэн байжа, өөрынгөө янза түхэлдэ яһала тааруу болоо гэжэ һанахаар. Бөө удаганай хатар имагтал энэ балет соо наадагдаха бэшэ, мүн симфоническа концертдэ амжалтатайгаар гүйсэдхэгдэхэ, бэеэ даажа шадаха хүгжэм гэжэ һанахаар байна.

«Дайшадай хатар», «Дэрэ буляалдаан», «Ёохор» гэхэшэлэн хатарай хүгжэм баһал һайнаар бэшэгдээ. Балет дотор Ж. Батуев Б. Майзель хоёр арадай дуунай аялгануудые шадамараар хэрэглээ.

Тус балет богонихон болзор соо һайнаар бэлдэжэ, сценэ дээрэ табихын тулада баледэй коллектив, оркестр, ахалагша балетмейстер М. Заславский болон залуу дирижер М. Балдаев бултадаа нилээд ехээр хүдэлмэрилөө.

Баледэй удхые сценэ дээрэ гаргаха хэрэгтэ БурАССР-эй арадай уранзураашa М. Шестаковагай хүтэлбэри доро бүтээгдэһэн зурагууд (декораци), хубсаһа хунар нилээд горьтой үүргэ дүүргэнэ.

«Инаг дуранай түлөө» гэжэ баледтэ хабаадаһан артистнар роль бүхэндөө һайн һанаагаараа оролдожо, олон ондоо образ тус тустань тодорхойлон гаргажа шадаа гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. РСФСР-эй габьяата артистка Л. Сахьянова (Сэсэг), артист П. Абашеев (Зоригто) гэгшэд балет хараһан, шагнаһан хүн зоной мартахаар бэшэ образуудые бии болгоо. Залуу хатаршад Кукол (Гэрэл), Баранов (Зэбэ) баһал ехэхэн сценическэ амжалта туйлаа. Далюугай образ тобойлгон тодорхойлхын тулада олон орёо асуудалнуудай гараһан байбашье һаань, арадые харшалдаг арьяатан Далюугай дүрсэ түхэл, абари зангые БурАССР-эй габьяата артист Ф. Иванов айхабтар тодоор элишэлжэ шадаа. Далюугай зарса Жоробхой гэдэгэй заахан рольдо хатар байхагүй. Зүгөөр адаглажа харахада энээхэн роль удхынгаа талаар бүхы балет соо нилээд ехэ һуури эзэлнэ. Энэ ролиие БурАССР-эй габьяата артист А. Карпов зохидоор наадаа.

Ленинэй орденто Бурядай оперо, баледэй театрын коллектив репертуарна дансадаа «Инаг дуранай түлөө» гэжэ шэб шэнэхэн балет томо үзэгүүдээр тобойсо бэшэбэ гээшэ.

Энэ баледэй удха, хүгжэм болон сценэ дээрэ удхалан харуулалга тушаа хэдэн һанамжа хэлэхэ дуран хүрэнэ. Либреттэ юрэнхы дээрээ һайн байбашье, минии һанахада, арад зондо Далюугай дахин добтолһон ушар ямаршье аша туһа үгэнэгүй гээшэл ха. Юундэб гэхэдэ, түрүүшын үзэгдэл гурбадахитаяа адли болошохоёо һанана, эхин үзэгдэлдэ Далюу ноёной даража ерэһэниинь үлүүшье байгаа бэшэ аа гү? Эдэ хоёр үзэгдэл хүгжэмөөрөөшье, сценическэ талаараашье аб адлихан болошон алдана.

Далюугай дууланһан дуунай аялга һүүлшынгээ үзэгдэлнүүд соо буруу тээшээ хадууржа, түхэлөө алдажа, шэхэндэ хажар боложо, хэмһээ хэтэршэнэ хэбэртэй. Иимэрхүү хүгжэм мүн бөөгэйшье хатар соо бии. Энэнь бурят хүгжэмэй ёһо гуримда тааруу бэшэ, «ойн оёор руу» ошожо, хубхай суурян болоод замхашана гэжэ һанахаар. Тиимэ хүгжэм шагнажа һуухада зарим үедөө бурядшье хүгжэм хэбэртэй аад лэ, таамаг абиянууд дуулдадаг байна. Иимэ дутуу дундые композиторнуудай дахин хаража үзөө һаань, һайн байгаа һэн ха даа.

Оркестрынхид богонихон болзор соо олиггүй орёо партитурые һайнаар наадажа һурахаяа оролдоо, шадал шадабарияа гамнангүй гаргаа гэбэшье, дутуу дунда юумэн али олон тохёолдоно. Хүбшэргэйтэ (струнна) хүгжэмэй инструментнүүд үсөөдөөд, үлеэдэг (духовой) хүгжэм даншье хэтэрхыгээр ехэдэжэ, ирагуу гоёхон аялганууд бэшэндээ булигдаад, хүнэй шэхэндэ хүрэнгүй хосоршоно. Оркестр «дохолно» бэшэ, харин «үрөөһэн хүлтэй» болошоод, ехэ шууяа, нэрьеэ гаргаад, хизаарлахаяа һанана янзатай. Сценын зурагуудые (декораци) ханамжатайгаар хаража һуухада, олон үнгын шэрэ түрхигдэһэн, элдэб эрсэн угалзануудые нишэ тиишэнь мидаруулжа гоёоһон шэнгишье һаа, баледэй удхада хүсэд таарахагүйгөөршье, гоёогоо болотор шэмэглэһэниинь балайшье зохид бэшэ хэбэртэй.

Манай бурят композиторнууд багахан маяг түхэлтэй хүгжэм найруулдаг байһан аад, һүүлэй үедэ томо томо зохёолнуудта шэлжэрэн орожо, яһала горьтой амжалта түйлаа гээшэ. Композиторнууд Ж. Батуев, Б. Майзель гэгшэд хоёр балет бэшэжэ дүүргэбэ. Тэрэнһээ гадна, бусад композиторнуудшье томо томо зохёол бүтээжэ байнхай. Энэ хадаа юу харуулнаб гэхэдэ, агууехэ ород арадай хүгжэмэй культура дээрэ хүмүүжэжэ ургаһан манай композиторнууд, хүгжэмшэд бурят арадайнгаа удхаараа социалистическэ, түхэл маягаараа национальна искусствые саашадаа бүри амжалтатайгаар хүгжөөхэ, үүсхэл оролдолго гаргаха байха гэжэ найдуулна.

Композитор **Д. АЮШЕЕВ.**

Малай тарган—адуулга, харууһалгын хүсэн

(Баргажанай аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой ахалагша хонишон Б. Л. Будаевай хөөрөөнһөө)

Адуу малай атар тарган—адуулга, арууһалгын хүсэн гэжэ тон зүб элсэдэг байна. Илангаяа хонидые ухэли жэлдээ тобир тарган байлжа, түл түршыень нэгэшье гарза оролтогүйгөөр түлжүүлхын, эрхим анартай нооһо ехээр абахын тулаа, хонишодой ехэхэн анхарал оролго, дүршэл шадабари хэрэгтэй ээшэ. Би колхоздоо хорёод шахуу алдэ хонин ажалда хүдэлжэ, хони руууһалха, адуулха талаар зарим ды дүй дүршэлтэй болоһон байаб, Энээн тухайгаа хэдэн үгэ хэлэ хүсэлэнтэйб.

Манай Хүнтэйн үргэн эльдин тада үбэл, зуншье хони, мал адуула, бэлшээхэдэ таатай зохид юм. ндэхи газарнай хуурайшаг аад, бһэ ногоониинь хони, ямаанай эдидэ айхабтар шэмэтэй, хоолтой йдаг. Тиибэшье хонин гээшэ маршье газарай ногоо, хагда эдил таргалшадаг юм гэжэ һаналтагүй. Жэлэй ямар сагта (хабар, нар гү), ямар хагда ногоо эдихэдэ, онидни үлэмжэ түргэн таргалнаб, оһониинь һайнаар урганаб гэжэ даглан хаража ябадагби. Манай үнтэй нютагта хабартаа хонидые обо, наруули дулаан газарта бэлээхэдэ һайн агша. Юуб гэхэдэ, ндэ эртын нарин хяаг, бутуули огоонууд гаража эхилһэн, мүн уушан хагданайшье узуур дороһоо огоорժо эхилһэн байдаг ха юм. иигээд зундаа хонидые шаралжаа, ашуу үрмэдэһэтэй болон хужаргатай газарай ногоондо бэлшээхэдэ таргаластай байдаг гээшэ. Үбэлдөө хонидые саһа багатай, элһэлиг обо газараар адуулдагбди. Тиибэшье манай эндэ шанга һалхи шуурган ходо болодог туладань, хонидоо һалхигүй нэмэри дулаан, нарин гол газараар бэлшээдэгбди. Мүнөө ургамалай эгээл шэмэ шүүһэтэй байһан үедэ, хонидые зүбөөр адуулжа, бэлшээн таргалуулха гээшэ тон ехэ удхашанартай. Теэд энэ үедэ үлэртөө айхабтар халуун, һоно батаганаанай олон байдаг дээрэһээнь, хонид ехэ ядалсажа, ёһоор эдеэлдэг, бэлшэдэггүй, халтад гээ һаа туража, муудажашье болохо бшуу. Бидэ зунай халуунда хонидые ехээр холо ябуулхагүй гэжэ оролдодогбди. Зундаа хонидые үглөөгүүр эртэ гаргажа, һалхи һэбшээ һүрюулэн аалиханаар тогтоожо адуулаад, үдэрынь ехэ халуунда үндэр добо, гүбэйн оройдо гү, али гол горхоной эрьедэ дүтэлүүлжэ хоргуулхада зохистой. Бэлшээрнин ургамал ногоондо хонидые таргалуулхын тула зүбөөр, ханалгатай һайнаар адуулха хэрэгтэй. Жэшээлхэдэ, һүрэг олон хонин нэгэ газар бэлшэхэдээ, ходо түрүү ябадаг, удамаршадынь һайн үзүүр ногооень эдижэрхидэг, гээгдэнги һүүлшын хонидто эгээл муу ногоониинь, үлэдэг гээшэ. Һүүлэй һүүлдэ сугтаа ябаһан һүрэг хонидой зариманиинь һайн тарган, бэшэдынь туранхай байдаг. Тиимэһээ би отарынхидтаяа зүбшэжэ, һайса бодожо үзөөд, иимэ юумэ хэһэн байнаб: хонидоо һайн ногоотой бэлшээридэ гаргажа адуулхадаа, морёо хүтэлөөд, хотошо нохойгоо дахуулжа, бэлшээжэ ябаһан хонидойнгоо дундуур аалиханаар тараан ябажа ходо гараад, баһал тэрэ мүрөөрөө һөөргөө тэхэрижэ, хонидойнгоо урдань гаража, тогтоон бэлшээдэгбди. Тиихэдэм хонид түрүүн нэгэ тээшээ ябаад, удаань нүгөө тээшээ тэхэрижэ бэлшэхэдээ гээгдэдэг хонид һайн узуур ногоо сложо эдидэг болоходоо амташаад, ехээр гээгдэхэеэ болижо һайжардаг байха юм. Мүн бэлшээриингээ газар хаһа сагтань зүбөөр һэлгэжэ адуулха шухала. Бидэ бэлшээриингээ газар уридшалан 4—5 хуби болгожо таһалаад, 4—5 хоноод лэ хонидоо нэгэ бэлшээриһээ нүгөөдэдэнь абаашажа адуулдагбди. Тиигэжэ нэгэ бэлшээримнай 20-ёод хоноод лэ һэлгэгдэхэдээ, ногоониинь нилээд һайжарһан байдаг.

Гадна, хонидойнгоо нооһо һайнаар, үдхэнөөр, сэбэрээр ургуулхын түлөө баһал ехэхэн оролдолго гаргагдана. Илангаяа һалхи шуургатайда элһэ шоройн ехэ хиидэхэгүй нэмэри газарта адуулхада таарамжатай юм. Хонидойнгоо нооһо муухай болгохогүйн тулада, тэдэниие үбһэ, һолоомын сомоо, бухалда дүтэлүүлхэ хэрэггүй. Нооһонойнь шанар ехэ баганы хонидой тарган, туранхайһаа дулдыдадаг гээшэ. Хэрбээ хонидой ехээр туража, шадал тамираа муудажа үбэлжөө һаань, нооһониинь тон нарин боложо, хухардаг, таһардаг, шэнгээршье ургадаг байха юм. Мүн һайн, тарган хонидой нооһон даг зунгааг ехэтэй байдаг. Энэнь хонидой нооһо элдэб элһэ, шорой, уһа нойтонһоо хамгаална бшуу.

Тиигэжэ манай хонишодой бригадынхид байгша ондо өөһэдынгөө эрье хонин бүриһөө дунда зэргээр 4,2 килограмм, зарим хонидһоо 4,7 килограмм хайшалжа, нооһо абаха түсэбөө 120 шахуу процент дүүргэнхэй. Нёдондо жэлдэ колхознай гансахан хонин ажалһаа 2 миллион 700 гаран түхэригэй олзо доход оруулжа, хонин бүриһөө 126 түхэригэй олзо абаа һэн. Энэ жэлдэ бүхыдөө 695 центнер нооһон абтажа, нооһо гүрэндэ тушааха, худалдаха түсэб 150 процент дүүргэгдөө. Гансахан нооһо абалгаһаа 2 миллион һайса гаран түхэригэй олзо оруулаабди. Мүнөө колхоздомнай хонишодой ажал һайнаар харюулагдадаг болонхой. Хонишон бүхэн ажалта үдэртэ дунда зэргээр һара бүри 550—700 түхэриг мүнгөөнь, мүн нилээд ехэ эдеэ хоолой зүйл абадаг гээшэ. Зарим түрүү хонишод, жэшээнь, Санжи Малакшиновай бүлэ нёдондо жэлдэ ажалта үдэртэ 20 гаран мянган түхэриг абаа.

Саашадаа, хонидойнгоо тоо толгой улам олошоруулжа, эрхим шанартай нарин, нарибтар нооһо гүрэндөө улам ехээр тушаадаг, худалдадаг болохын тула бүри эршэмтэйгээр ажаллахабди.

Б. Дымбренов, бэшэжэ абаба.

Арадай дуун

Зээргэнтэ гэгшын шэлэдэ
Зэрлиг буга дуудана.
Зэргэшэхэжэ ерэхэдээ
Абын хоёр загал лэ.

Алтай гэгшын шэлэдэ
Арьялаа буга дуудана.
Асадхалдаад ерэхэдээ
Абын хоёр загал лэ.

**
*

Хүлтэйн шэлээр дабахадам
Хүлэгхэн морин газарша.
Хүсэд саашань харахадам,
Хүүгэнхэн нюдэм газарша.

Алтайн шэлээр дабахадам
Агтахан морин газарша.
Алад саашань харахадам,
Алагхан нюдэм газарша.

**
*

Холтосон дээхэнүүр гүйгөөшэ
Хонгёохон дуута инзаган.
Хотогод байса харбагша
Манайл ахай хөөрхэй.

Набшасан дээхэнүүр гүйгөөшэ
Нариихан дуута инзаган,
Нахигас байса харбагша
Манай ахай хөөрхэй.

Шэлбэсэн дээхэнүүр гүйгөөшэ
Шэнгэхэн дуута инзаган.
Сэлбэгэд байса харбагша
Манайл ахай хөөрхэй.

Н. Шагдаров бэшэжэ абаба.

Байгал далайн загаһашад

Бухэли һүниндөө амаржа хоноһон Байгал далай үглөөгүүр тээшээ нойрһоо һэриһэндэл, «бэеынгээ» шалаа гаргажа, арюухан долгёо һүртэйгөөр эбхэрүүлнэ. Үбгэн буурал Байгалай үглөөнэй һалхинда мушхаран долгилжо байха үедэнь, тэрэнэй эрье дээрэ гартаа гүльмэ, һэлюурнүүдые бариһан хэдэн хүнүүд бии боложо, далайн долгиндо хойшо урагшаа шэдэлүүлжэ байһан онгосо, катернуудаа уялааһаань мулталжа эхилбэ. Тиигэжэ Бурядай алдарта далайн загаһашад арба, хорёороо онгосо, катернуудтаа һуугаад, мүнөөдэр үсэгэлдэрэйхиһөө бүри ехэ загаһа бариха гэһэн нэгэл һанал бодолтойгоор бардам бардамаар дуугаралдан, хараа далда орошобод.

Далай дээрэхи һалхинда үдэшэ, үглөө бүри үлеэгдэжэ, хүри улаан болошоһон загаһашадай нюур шарайе адаглан харахада ямаршье барилгашан, хүдэлмэришэн, һаалишанһаа дутуугүй, ажалайнгаа бүтээсые эрид дээшэлүүлхын түлөө шууд тэмсэжэ ябадагынь элеэр харагдана.

Эдэ үдэрнүүдтэ Байгалай загаһашадай дунда социалистическэ мүрысөөн хүсэ ехэтэйгээр дэлгэрээд, ажалай түрүүшүүл улам олошорно. Жэшээлхэдэ, Сталинай нэрэмжэтэ колхозой дүршэлтэй загаһашан Егор Хлескинэй хүтэлбэрилдэг бригадынхид 3-дахи кварталайнгаа түсэбые дүүргэхэеэ байна. Оролдосо ехэтэй бригадын загаһашад зарим үдэрнүүдтэ тарган томо омоли 60 центнер хүрэтэр баридаг юм.

Тиихэдэ «Свободный путь» колхозой загаһашад баһал эршэмтэйгээр ажаллажа байдаг. Энэ колхозой загаһашадай бригадые дүй дүршэлтэй загаһашан Н. Бочкарев **(1-дэхи зураг)** шадамар бэрхээр хүтэлбэрилнэ.

Байгал далайһаа гүльмөөр загаһа барихада зохид даа. Ехэшье, томошье загаһан баригдаха. Эгээл тиимэһээ Сталинай нэрэмжэтэ колхозой загаһашад гүльмөөр лэ омоли барихадаа даабаряа ходо үлүүлэн дүүргэдэг. **2-дохи зураг** дээрэ колхозой загаһашад гүльмээ татажа байна. Нилээдгүйхэн загаһан баригдаал ха.

Ф. Сорокинэй фототекст.
Прибайкальска аймаг.

Барилганууд олоор бодхоогдоно

Онёо голой эрьеэр нэмжыһэн үргэн дэлюун газарта Баянгол нютаг оршодог. Эндэ ажаһуудаг манай артелиин колхознигууд байра байдалаа һайжаруулхын, культурна болбосоноор байхын тула шэнэ барилгануудые олоор бодхооно.

Манай колхоз гансахан үнгэрэгшэ жэлдэ байрын 35 гэр, үүлтэртэ үнеэдэй типовой байра, мүн бусадые баряа. Гадна, колхозой центртэ шэнэ бани, машина, зэмсэгүүдые хадагалха сарай, МТФ-гэй 1-дэхи гүүртэдэ малай хото хорой баригданхай. Мүн энэ МТФ-дэ 2—2 айлай байха гурбан гэр, тугалай байра, Бальша гэжэ газарта шубуунай байра баригдажа эхилбэ.

Бригадымнай барилгашад культурна ажаһуудалай гэр байрануудые барилгада эдэбхи үүсхэл гаргана. Хонишодой 3 отаранууд дээгүүр 3 бани, 2 улаан булан, Онёогой аршаан дээрэ 40 хүнэй багтаамжатай гэр, гостиница баригдаха юм.

1958 ондо хуряагдаха баян ургаса шэнэ склад соо оруулагдаха байна. Хүнтэй гэжэ газарта 6000 центнер таряа багтааха склад, Үрэжэл гэжэ газарай тракторно-таряан ажалай бригадада цементээр жэлэгдэһэн ток баригдажа байнхай.

Барилгашад булта даалгагдаһан ажалдаа эдэбхитэйгээр хандажа, нормоёо хододоо үлүүлэн дүүргэдэг юм. Тэрэнэйнгээ түлөө ажалай нэмэлтэ түлбэри хододоо абанабди. Барилгашадһаа гадуур модо зөөдэг шофёрнууд һайнаар хүдэлнэ.

Мүнөө манай бригада силос дараха траншей малтажа байна.

Колхозойнгоо малда дулаан, таарамжатай байра, колхознигуудтаа уужам сэбэр гэрнүүдые үнэ сэн багатайгаар барихын түлөө манай барилгашад бүхы хүсөөрөө оролдоно.

Р. Цыренов, Баргажанай аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой барилгашадай бригадын бригадир.

Удхаараа адлишуу ород-бурят оньһон үгэнүүд

V. Эрьюу тэнэг тухай

1. Бездонной кадки водой не наполнишь;
Дурака учить—в решете воду носить;
Дурака учить, что мертвого лечить.
Оёоргүй хүнэгтэ уһа хэ бай—өөрэгүй,
Ухаагүй хүндэ хэлэ бай—өөрэгүй;
Ухаагүй хүндэ үгэ хэлэхэдэ,
Оёоргүй торходо уһа хэһэнтэй адли;
Толтогүй хүндэ —
Толон, тоһон илгаагүй.

2. Борода велика, а ума ни на лыко;
Борода, что ворота, а ума с малый прикалиток.
Һахалынь ута,
Һанааниинь богони.

***

3. В одно ухо влетает, в другое вылетает.
Нэгэ шэхээрнь ороод,
Нүгөө шэхээрнь гараха.

***

4. Глупая голова и ногам покою не дает;
За дурацкой головою и ногам неупокой;
С пустой головой ногам больно.
Ухаагүй толгой
Улаан гараа зобоохо;
Тэнэг тархи хүлөө зобоохо;
Уймар тархи улаяа элээхэ;
Тархиин мууһаа
Тагалсаг зобохо;
Тэнэг толгой хүлэй дайсан.
(Монгол).

***

5. Дикая (блажная) собака на небо лает.
Һабаагүй нохой
Һарабада хусаха,
Тэнэг хүн
Тэнгэриие зандаха;
Тэнэг хүн
Тэнгэриһээ сэсэн.

***

6. До старости дожил, а ума не нажил;
Летами ушел, а умом не дошел.
Үтэлтэрөө ухаа орохогүй,
Үлтиртэрөө шүлэ гарахагүй.

***

7. Избави, бог, и нас от этаких судей;
Өөрынхэ зүб гэдэг
сэсэн зайлуул.
Хүнэйхиие буруу гэдэг
тэнэг зайлуул.

***

8. Ни «а», ни «б» не знает.
«А» үзэгэй дүрсэ танихагүй,
Арба сагаанай тоо мэдэхэгүй.

***

9. Осердясь на блох, да одеяло в печь.
Бөөһэндөө эрхэжэ,
Бүд самсаа галдаба;
Һамгандаа сухалдаад,
Һабаяа эмдэбэ.

***

10. Осла знать по ушам, медведя—по когтям, а дурака—по речам;
У дурака дурацкая и речь.
Элжэгые—шэхээрнь таниха,
Эрьюуе—үгөөрнь мэдэхэ;
Гахайһаа халюу, булган түрэхэгүй
Тэнэгһээ сэсэн үгэ гарахагүй.

***

11. С оглоблю вырос, а ума не вынес;
С черта вырос, а кнутом не бить (т. е. глуп);
Ростом с тебя, а разумом с теля.
Турагай зэргэ бэетэй,
Тугалай зэргэ ухаатай.

***

12. Смирную собаку и ястреб бьет;
Дураку и в алтаре не спускают.
Муу шоные хурьган доромжолдог.

***

13. Я про сапоги, а он про пироги;
Кто про Фому, а он про Ерему;
Люди за здоровье, а он за упокой.
Тэмээн гэхэдэ
Ямаан гэхэ,
Ямаан гэхэдэ
Тэмээн гэхэ.

VI. Хооһон үгэ, хэрүүл ама тухай

1. В чужом глазу сучок видит, а в своем—бревна не примечает;
Чья бы ни рычала, да твоя-то бы молчала.
Өөрынгөө толгойдо байһан хандагай хараагүй аад,
Хүнэй толгойдо байһан бөөһэ хараба;
Өөрынгөө хожогорые мэдэхэгүй аад,
Хүнэй халзаниие тоншобо.
Өөрынгөө мууе үхэтэрөө мэдэхэгүй,
Хүнэй мууе хүрэһөөр мэдэхэ.

***

2. Косой кривого не учи;
Заика заику дразнит;
Немой глухому псалмы поет;
Пришла свинья к коню, говорит: ноги де кривы и шерсть не хороша.
Үмдэгүйнь үбдэг соорхойдоо өөдэрхэбэ;
Орогүй һохор аад,
Онигорые муухай гэжэ голобо;
Шүдхэрынь үхэдэлдээ дээрэлхэбэ;
Унаашань хэлтыһэнээ наада баряа,
Уйлаашань ёолоошоёо шоо үзөө.

***

3. Курочка бычка родила, поросенок яичко снес;
На море овин горит, по небу медведь летит;
А дело бывало—и коза волка съедала;
Кочет (т.е. петух) яичко снес, а ворона раскудахталась;
Шла туча блинная, столкнулась с тучею пирожною.
Хуурай горхондо гүр зүүбэ;
Соорхой хүнэгөөр уһа зөөбэ;
Хуурай жалгада гүр табижа шоомой (суурхай) бариба.
Худагай оёорто хилмаа (хахуули) зүүжэ,
шубуу бариба;
Шандаганда гүльмэ табяа,
Гутаарта занга зүүгээ;
Эрэ үхэрэй уурагаар
Эльгэн тараг бүрэбэ;
Тэнгэреэр мал адуулба,
Тархи дээрээ таряа ургуулба.

***

4. Лишнее слово в досаду вводит;
Лишнее говорить—себе вредить;
Худое слово доведет до дела.
Хэлэн хээрэ хонуулха,
Урхаг уһанда унагааха;
Аманай муугаар
Ашатын юрөөл алдагдаха.
Лясы точит да людей морочит.
Гүйхэгүй нохой
Гүйхэ нохойе һаатуулдаг.
Не поглядев в святцы, да бух в колокола;
Язык лепечет, а голова не ведает.
Хэлээд, хэлэһэнээ мэдэхэгүй,
Хэлтыгээд, унаһанаа мэдэхэгүй;

***

5. Не спеши языком, торопись делом.
Арба дахин хэхэб гэһэнһээ
Нэгэ дахин хэхэб гэһэн дээрэ.

ХИЛЫН СААНАҺАА

Японой компартиин VII съезд

ТОКИО, июлиин 24. (ТАСС). Японой коммунистическэ партиин VII съезд хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлһээр. Июлиин 24-дэ болоһон заседанида КПСС-эй делегациие толгойлогшо М. Б. Митин үгэ хэлэжэ, съездын делегадуудые амаршалаа. Японой коммунистическэ партиин VII съездэ, Японой коммунистнуудта, Японой ажалшадта КПСС-эй ЦК-гэй, Советскэ Союзай бүхы коммунистнуудай болон арадуудайнь зүгһөө ахадуугэй халуун амаршалга хүргэжэ, съездынгээ хүдэлмэридэ амжалта туйлахыетнай хүсэнэб гэжэ тэрэ хэлээ.

Эдэ үдэрнүүдтэ бүхы дэлхэйн энхэ амгалан байдалда тохёолдоод байһан дайнай шэнэ ехэ аюулда эсэргүүсэн, дэлхэйн бүхы арадуудтай хамта Японой арад зониие эдэбхитэй тэмсэлдэ элсүүлхэ хэрэгтэ Японой коммунистическэ партиин VII съезд ехэ туһа хүргэхэ бээзэ гэжэ найдажа байһанаа М. Б. Митин мэдүүлээ. Энэ хадаа мүнөө үеын эгээл шухала, хойшолуулагдашагүй зорилго мүн гэжэ М. Б. Митин хэлэбэ.

Һүүлээрнь Японой коммунистическэ партиин VII съеддэ Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй эльгээһэн амаршалгые тэрэ уншаа. Делегадууд энэ амаршалгые нэрьемэ шанга альгаташалгаар угтаа.

Японой коммунистическэ парти мандаг, бүхы дэлхэй дээрэ энхэ тайбан байдал тогтог гэжэ үгынгөө түгэсхэлдэ юрөөн Советскэ делегациие хүтэлбэрилэгшын үгэ хэлэжэ байхада, делегадууд нэгэнтэ бэшэ шангаар альгаа ташаһан байна.

Удаань Индонезиин, Италиин, ахадуу бусад коммунистическэ партинуудай болон Польшын хүдэлмэришэнэй нэгэдэмэл партиин съездэ эльгээһэн амаршалганууд уншагдаа.

Японой компартиин Центральна Комитедэй зүгһөө КПЯ-гэй ЦК-гэй нэгэдэхи секретарь Носакын хэһэн политическэ элидхэл тушаа июлиин 24-дэ үгэ хэлэлгэ эхилээ.

Съездын боложо байһан зал соо хэлэгдэһэн үгэнүүдые бэшэжэ абаха аппарат июлиин 24-дэ олдоо. Энэ муухай аашада зэбүүрхэһэн съездын делегадууд буруушаалтын резолюци абажа, Японой полициин главна управленидэ барюулхыень түлөөлэгшэдые һунгаа.

Иорданидахи байдал

КАИР, июлиин 24. (ТАСС). Иорданиин король Хусейн Амманда байдаг США, Англиин элшэн сайдуудые урижа уулзаад, орон дотороо минии байдал тогтууригүй шэнги болоод байна, тиимэһээ хаан түрэһөө арсахам гээшэ гү гэжэ бодоһыем өөһэдынгөө правительствонуудта дуулгыт гэжэ гуйгаа.

США, Англиин элшэн сайдууд энээнииень дуулахадаа, айхабтар ехээр гэлыжэ гайхажа, «энэ бодолоо толгой сооһоо һалгыт гэжэ корольдо хэлээ гээд» «Аль-Ахбар» газетын корреспондент мэдээсэнэ.

Энэ асуудалаар США, Англиин правительствонуудай һанамжаяа хэлээгүйдэнь, энэ талаар ябуулга хэхэгүйб гэжэ король элшэн сайдуудта үгээ үгөө.

Американ сэрэгшэд Ливанда ерэжэл байна

БЕЙРУТ, июлиин 23. (ТАСС). США-гэй агаарай-сэрэгэй хүсэнүүдэй транспортна самоледууд июлиин 22-то Американ сэрэгшэдые Ливанда олоор буулгаа. Гадна Бейрудэй портдо гурбан судна ерэжэ ашаа буулгахань гэжэ хүлеэгдэнэ. Июлиин 22-то Американ авианосец Бейрудэй портдо ерэжэ ороо.

Англиин сэрэг Ливидэ буужа байна

НЬЮ-ЙОРК, июлиин 23. (ТАСС). Англиин ябаган сэрэгэй полк Бенгазида (Ливи) июлиин 23-да буугаа гэжэ Юнайтед Пресс Интернейшнл агентствын корреспондент мэдээсэнэ. Дүтын, Дунда Зүүн зүгтэ Англиин сэрэгэй хүсые бэхижүүлхэ зорилгоор энэ полк асарагдаа гэжэ корреспондент бэшэнэ.

Ирагай республикые Инди Тунис хоёр мэдэрбэ

ПАРИЖ, июлиин 23. (ТАСС). Ирагай Республикые Инди, Тунисай правительствонууд мэдэрээ гэжэ мэдээсэгдэнэ.

Хитадай Арадай Республика. Ороной хамжаанууд гүрэндэ таряа худалдажа элдэб нютагуудта оршодог хүдөө а... эхилбэ. **Зураг дээрэ:** Аньго уезды... бэй провинци) Фенпо тосхондохи хүдөө ажахын хамжаланай гэшүүд гүрэн... далдахаяа, таряагаа абаашажа ябана.

ТАСС-эй фотохро...

Правительствын толгойлогшонорой зүблөө Аюулгүйн Совөдтэ үнгэргэхэ тухай Америкын хэблэл дэлгэрэнгыгээр бэшэнэ

НЬЮ-ЙОРК, июлиин 24. **(ТАСС-эй корр. Л. Величанский).** Дүтын Зүүн зүгтэхи байдалые зүбшэн хэлсэхын тулада правительствын толгойлогшонорой зүблөөе Аюулгүйн Совөдтэ үнгэргэхэ гэһэн Баруун гүрэнүүдэй дурадхалые Советскэ правительствын зүбшөөһэн тухай мэдээсэлые Америкын үглөөгүүр гарадаг бүхы газетэнүүд айхабтар томо гаршагуудтайгаар толилоо. Июлиин 24-нэй үдэшэлэн бүхы радио-телевизионно станцинууд энэ мэдээсэлые эгээл гайхамшагта һонин гэжэ дамжуулаа.

Засагаархидай юун гэжэ харюусахань үшөө мэдэгдээдүй. Тиигэбэшье Д. Эйзенхауэрта Н. С. Хрущевой эльгээһэн харюу бэшэгые хэблэл, радио үргэнөөр тайлбарилна. «Хүлеэгдээгүй түргөөр үгтэһэн энэ харюу тэһэрһэн бомбо шэнгеэр харагдажа, гүрэнэй департаментые айхабтар ехээр гайхуулба» гэжэ «Дейли Ньюс» газетэ бэшэнэ.

Баруун гүрэнүүдэй дурадхалые зүбшөөжэ, Советскэ правительствын харюусаһанда гүрэнэй департаментын ехээр сошордоһониинь, Америкын хэблэлдэ ехэ шууяанай гараһаниинь гайхалтай бэшэ юм. Ушарынь юуб гэхэдэ, 5 гүрэнэй толгойлогшонорой зүблөө зарлаха тухай Советскэ правительствын түрүүшын дурадхалые США дэмжээгүй байгаа. Мүн энэ асуудалаар США өөрынгөө союзнигуудһаа ондоо һанамжатай байба. Тиимэһээ Америкын харюу соо хэлэгдэһэн условиие Советскэ Союз зүбшөөхэгүй бээзэ гэжэ найдаад, США-гэй правительство һүүлэй һүүлдэ Англиин правительствотай адли һанамжатай болоһон байна.

Советскэ дурадхалда Эйзенхауэрай үгэһэн харюунь эгээл дэ... шаалтанай зүблөө зарлаха... гэһэн удхатай гээд зарим ... лэгшэд, тусхайлбал, Друммо... шэһэн байна.

Мүнөө Холбоото Штадууд... радхалые Советскэ Союзай ... да, США яаха аргагүй зүб... ёһотой болоно гэжэ шэнжэл... бэшэнэ. Зүблөөндэ ямар гү... хабаадахаб гэһэн асуудалаа... дэб олон бэшэгүүдые бэшэж... рэнэй секретарь Даллес энэ ... лөөе али болохоор хойшол... гэжэ оролдохо байха гээд ... шэнжэлэгшэд тоолоно. Энэн... дээрэһээ харагданаб гэхэдэ, ... лиин 26-да Европо мордохо ... түсэбөө Даллес болюулха х... гүй. Гэхэтэй хамта правитель... толгойлогшонорой зүблөөндэ ... болон араб оронуудай прав... ствын толгойлогшонорые ... дуулха тушаа СССР-эй Ми... нүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ ... Хрущевой оруулһан дурадха... зүблөөе буруу һүргэхэ шалта... лохо ёһогүй гэжэ хэблэл бэ... Юундэб гэхэдэ, Аюулгүйн С... хэлсэгдэхэ асуудалда сэхэ ... тай гүрэнүүдые Соведэй гэшүү... шэшье һаань, тэрэнэй за... нида урижа болохо гэжэ С... дүримдэ хараалагданхай бш...

Энэ зүблөөн «аргагүй зар... хань гээшэ», тиимэһээ тэр... хоёр неделиһээ саашаа «х... луулха арга олдохоор бэшэ б... гэжэ газетэнүүдэй олонхи ш... лэгшэд бэшэнэ.

Н. С. Хрущев бидэниие «х... хам хашажархиба, тиимэһээ ... шөөхэһөө бэшэ аргагүй болоб... гэжэ сенатор Хэмфри хэлээ. ... нииень бүхы шэнжэлэгшэд ... дынгөө статьянуудта дабтаа.

Хэблэлэй асуудалнуудые эрхилдэг Сагаа[н] Байшангай секретариин мэдүүлгэ

ВАШИНГТОН, июлиин 24. (ТАСС). Июлиин 23-да СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущевой эльгээһэн бэшэгтэ президент Эйзенхауэр, гүрэнэй секретарь Даллес гэгшэд июлиин 24-нэй үглөөгүүр харюу бэлэдхэжэ эхилбэ гээд хэблэлэй асуудалнуудые эрхилдэг Сагаан Байшангай секретарь Хэгерти корреспондентнүүдтэ мэдүүлээ.

Тэдэнэр Н. С. Хрущевто «энэ сагтаа харюусахаяа байна гэжэ һанагүйб» гээд Хэгерти хэлээ. Ю... гэхэдэ, харюугаа бэлэдхэһэн... һүүлээр США «өөрынгөө со... гуудтай, түбхын түрүүндэ ... Франци хоёртой тэрэнээ зүб... юм.

Июлиин 28-да Аюулгүйн Со... эгээл дээдэ тушаалтанай зү... зарлагдахань гээшэ гү, та юун... һананат гэжэ нэгэ корреспонд... асуухада, Хэгерти харюуса... арсаа.

Ливанай президентые һунгахын урда тээ США-гэй сэрэг һүр хүсэеэ харуулна

БЕЙРУТ, июлиин 24 (ТАСС). Американ сэрэг, техникэ агаараар шье, далайгааршье Ливанда асарагдажал байна.

Июлиин 23-най үдэр Американ сэрэгэй самолёдууд Ливанай газар дээгүүр ниидэжэ, «һүр хүсэеэ харуулаа» гэжэ Ливанай хэблэл мэдээсэнэ.

Ливанай газар дээгүүр Американ сэрэгэй зуу гаран самолёдуу[д] дээ. Тэдэнэй дунда бомбардир... гүүд, эгээл шэнэ түхэлэй реак... истребительнүүд ябалсаа. А... (Турци) байдаг Америкын ага... сэрэгэй базаһаа сэрэгэй олон ... лёдууд ниидэжэ ерээ. Мүн Ду... далайн зүүн хубида ябаһан А... кын авианосецуудһаа олон са... ниидэһэн байна.

Хойто-Атлантическа Союз тухай договорые хаража үзэхэ хэрэгтэй гэжэ Баруун Германии газетэ бэшэнэ

БОНН, июлиин 24. (ТАСС). Дүтын Зүүн зүгтэ сэрэгээ буулгахын тулада Баруун Германиин аэродромуудые Американ хэрэглэхэ ябадалые болюулха шухала гэжэ «Нейе Рейн-Цейтунг» газетэ бэшэнэ. «Мүнөө манай аэродромуудые хэрэглэн, Американ сэрэгээ Зүүн зүг тээшэ хаяһан ушар юу харуулааб гэхэдэ, хожом дайнай болоо һаа, Американ армиин агаарай сэрэгэй хүсэнүүдынь эхин түрүүлэн манай газар дээрэһээ сэрэг дайгаа эхилхэ байна. Тиихэдэ тэрэнээ мүнөөнэйхидэл самолёдуудһаа гадна, мүн атомна ракетэнүү[д] эндэһээмнай эльгээхэ» гэжэ г... бэшэнэ.

Ушар нимэһээ, дайнай ... һаа, ФРГ-гэй ямар ехэ аюулд... тохо байһаниинь, «манай о... газар дээрэ сэрэг дайнай т... эхилхэ байһаниинь мүнөө элс... рагдаба» гэжэ газетэ онсолон ... дэглэнэ. Тиимэһээ Хойто-Атл... ческа Союз тухай договорые хаража үзэхэ хэрэгтэй гэжэ газетэ ур...

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕ...

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора 46-32, зам. редактора—32-74, отв. секретаря—27-37, отделов: партийной жизни и экономики—47-59, пропаганды и местной информации—35-14, культуры и быта — 34-05, писем трудящихся и переводов—24-74, корректорская—32-67, бухгалтерия—37-32. Для междугородных переговоров—16.

Н 00805. Типография Министерства культуры Бурятской АССР. Зак. № 3...